

S A D R Ž A J

Uvod	2
Analiza stanja	5
Plan djelovanja po oblastima	15
Obrazovanje	15
Pregled upisanih učenika i ukupnog broja učenika u zadnje tri školske godine	
- Socioekonomska struktura	
- Obrazovna struktura	
- Podaci JU Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo	
- Problemi	
- Analiza problema kroz matricu hitnosti i bitnosti njihovog rješavanja	
- Plan djelovanja	
Zapošljavanje	20
Analiza stanja	
- Problemi mladih	
- Analiza problema kroz matricu hitnosti i bitnosti njihovog rješavanja	
- Plan djelovanja	
Socijalna politika i ekologija	24
- Analiza stanja	
- Zaštita porodice sa djecom	
- Problemi mladih	
- Analiza problema kroz matricu hitnosti i bitnosti njihovog rješavanja	
- Plan djelovanja	
Kultura i sport	33
- Organizacije u sportu – klubovi	
- Kultura	
- Biblioteke	
- Stanje knjižnog fonda	
Zdravstvo	40
Informisanje	44
- Podrška	
- Problemi i nedostaci	
- Plan djelovanja	

UVOD

Kada je riječ o pristupu prema mladima, moguće je prepoznati dvije međusobno komplementarne tradicije. Prva promatra „mlade kao resurse“ i zasniva se na postavci da su mladi „predstavnicima poželjne budućnosti, nosioci dominantnih društvenih vrijednosti koje se prenose sa generacije na generaciju i potencijalni izvor inovacija (Bužinkić i Buković, 2009: 11). Prema tome, mladi su društveno bogatstvo (društveni kapital) te je neophodno osigurati uslove za njihov optimalni društveni razvoj. Druga tradicija promatra „mlade kao problem“ odnosno kao „populacijsku grupu koja se nalazi u osjetljivoj fazi razvoja te predstavlja potencijalni izvor opasnosti, zbog čega je društvo obavezno provoditi niz zaštitnih mjera“ (Ilišin i drugi, 2013:41). Istraživanja su pokazala da viđenje mladih kao resursa prevladava u periodima društvene stabilnosti i ekonomskog rasta, dok u periodima političke nestabilnosti i ekonomske krize postoji tendencija da se mladi tretiraju kao problem. Međutim, bez obzira na prihvaćenu tradiciju viđenja mladih, politike prema mladima uključuju smjernice i instrumente za unapređenje položaja mladih u području obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja, zaštite zdravlja, devijantnog ponašanja, participacije u društvenom životu, udruživanja mladih i sl.

Poboljšanje položaja mladih, njihovo uključivanje u ekonomsku i političku realnost, te rješavanje problema sa kojima se susreću, u skladu sa principima relevantnih evropskih dokumenata („Evropska povelja vijeća Evrope o učešću mladih u životu lokalne zajednice“, „Bjela knjiga Evropske komisije i evropskog omladinskog foruma“), Rezolucija o mladima u BiH („Službeni glasnik BiH“ broj: 12/03), Zakon o mladima FBiH („Službene novine FBiH“ broj: 36/10), predstavlja odgovornost nadležnih institucija. Svi ovi dokumenti polaze od stavova da je mladost resurs, a ne problem, omladinsko učešće izuzetno važno i da lokalne vlasti imaju veliku odgovornost kada je riječ o položaju mladih. Mladi predstavljaju najproduktivniji dio cjelokupnog društva, a tu produktivnost potrebno je usmjeriti na ostvarivanje ciljeva koji će koristiti zajednici u cjelini. U cilju razvitka lokalne zajednice potrebno je preventivno djelovati na moguće probleme koji sprječavaju pravilno formiranje ličnosti mladih, a kojima su upravo oni najpodložniji, te ih poticati na aktivno učešće u svim segmentima zajedničkog rada i razvitka. Općinski načelnik sa svojim saradnicima već niz godina radi na poboljšanju položaja mladih, aktivno djelujući protiv stereotipnih načina razmišljanja, a takođe, aktivnim korištenjem načina obezbjeđenih upotrebom informaciono-komunikacionih tehnologija, na moderan način nastoje riješiti probleme sa kojima se mladi suočavaju. Sa ciljem unapređenja pozicije mladih u općini Hadžići odlučeno je predstaviti „Strategiju za mlade Općine Hadžići – za period od 2017 – 2020“ (u daljem tekstu: Strategija), u kojoj će biti prikazani problemi mladih na nivou naše zajednice, te prijedlozi i plan rješavanja istih. Polja interesovanja će biti: zaposlenost, obrazovanje, zdravlje, socijalna politika, aktivno učešće mladih u društvu, informisanje, kultura i sport. Kako bi Strategija bila predstavljena potrebno je prije svega formirati akcioni plan, kojem će prethoditi analiza stanja navedenih polja interesovanja, a koja se, kako je već naznačeno, odnose na mlade na nivou naše Općine. Uspješna analiza zahtijeva provođenje odabrane metodologije, a koja će se sastojati od metoda: anketni upitnik, intervju, okrugli sto, i analiza statističkih podataka. Cilj svake pojedinačne metode je ispitivanje potreba i problema mladih kako bi prioriteti akcionog plana i strategije bili specificirani. Pored korištenja podataka dobivenih integracijom već navedenih metoda, za istraživanje predmetnih oblasti, analizirani su podaci preuzeti od strane institucija

čija je redovna djelatnost vezana za prioritetne oblasti a koje egzistiraju na području Općine, kao i svi dostupni statistički podaci koji su od značaja za analizu.

Metodologija istraživanja i formiranja analize kao uspješnog preduslova za formiranje akcionog plana i same strategije podrazumijeva i učešće subjekata:

- referenta za mlade/slужbenika za mlade,
- komisije OV za mlade,
- predstavnicika sportskih klubova i kulturno-umjetničkih udruženja,
- građana,
- predstavnika vjerskih institucija,
- predstavnika omladinskih organizacija političkih partija.

Takođe, podrazumijeva se zajednički rad lokalne samouprave, omladinskih i nevladinih organizacija, javnih institucija (Centar za socijalni rad, Policija, Dom zdravlja, Osnovne škole, SŠC Hadžići, biblioteka i dr.)

Kroz obavljene intervjue sa ključnim subjektima, te kroz podatke dobivene od relevantnih organizacija i institucija Radna grupa za izradu Strategije za mlade općine Hadžići došla je do određenih podataka o problemima i potrebama mladih sa područja naše općine. Dalje su ti podaci prošireni i potkrepljeni anketom koja je provedena i podržana od strane općine Hadžići Anketom je obuhvaćeno 360 ispitanika starosne dobi od 14 do 30 godina starosti i to 160 ženskog pola i 200 muškog pola. U anketi je učestvovalo oko 200 učenika, 100 studenata i oko 60 ispitanika koji su završili svoje školovanje (da li kroz srednju školu, da li kroz fakultete).

Osnovne odrednice Strategije razvoja općine Hadžić 2017 - 2021. godina

Tabela br. 1

Domen	Osnovne odrednice
Procesa	Transparentnost, susretnost, zajedničko vlasništvo, koordinacija i harmonizacija pristupa odozgo prema dolje i odozdo prema gore, optimalna kombinacija participacije, radionica i ekspertnosti, participacija svih sektora, mjesnih zajednica, rizičnih grupa.
Sadržaja	Usmjerena na kreiranje novih radnih mjesta, inovacije, razvoja, jačanje ljudskog kapitala, zatim na ekološku i socijalnu održivost i inkluziju manjinskih i rizičnih grupa, dobru upravu, osnaživanje i podršku građana u ostvarivanju prava i rješavanju problema.
Provođenja	Opredjeljenje zakonodavne i izvršne vlasti Općine o provođenju Strategije koja je dobila punu podršku građana, prije svega mladih ljudi i koju je usvojilo općinsko vijeće Hadžići. Kvartalno praćenje realizacije Strategije od strane komisije OV za kulturu i sport i prezentovanja rezultata OV najmanje jednom godišnje.
Razvojnih efekata	Otvaranje novih održivih radnih mjesta, povećanje prihoda, smanjivanje nezaposlenosti, siromaštva i nejednakosti. Podizanje kvaliteta ljudskog kapitala kroz podizanje kvaliteta obrazovanja, zdravlja, inovativnosti i kreativnosti, kao i socijalne odgovornosti za lokalnu zajednicu.

Trenutno stanje, problemi i potrebe mladih su predstavljeni u nastavku ovog dokumenta po određenim područjima.

Geografski položaj i prirodni resursi

Područje općine Hadžići prostire se od 43° i 41' do 43° i 52' s.g.š, a po geografskoj dužini se prostire od 18° do 18° 22' i.g.d. Naj južnije tačke općinskog područja su vrhovi Bjelašnice: Vukovo polje, Mali Visin, Javorak i Krvavac, a najsjevernije Batalovo brdo i Miševići. Najistočnija tačka je Veliko polje na Igmanu, a najzapadnija Veliko šljeme 1543 m nadmorske visine. Najveću nadmorsku visinu općine ima vrh Krvavac 2062 m, a najniža tačka općine je Mostarsko raskršće 513 m. Ovo područje nalazi se jugozapadno od Sarajeva i Sarajevskog polja. Ukupna površina općinskog područja Hadžići je 27.326 hektara ili 273,26 km², na kome su smještena 62 naseljena mjesta, raspoređena u sedamnaest mjesnih zajednica. Općina Hadžići predstavlja jednu od devet općina Kantona Sarajevo. Prema popisu iz 2013.godine na području Općine Hadžići živi 23 891 stanovnika. Na području naše općine živi 7.140 ili 29,88 % stanovnika u starosnoj dobi 15-35 godina.

Tabela 2.

Hadžići	Pol		15-19	20-24	25-29	30-34
	M	11.914	991	870	1.004	904
	Ž	11.977	827	783	832	929
	Ukupno	23.891	1.818	1.653	1.836	1.833

Sa istočne i sjeveroistočne strane se graniči sa općinom Ilidža, sa sjeverne i sjeverozapadne sa općinom Kiseljak, sa zapadne strane sa općinom Kreševo, sa jugozapadne strane sa općinom Konjic i sa južne strane općinom Trnovo.

Reljef

U reljefnom pogledu općine Hadžići je veoma raščlanjena, gdje prevladavaju brojni morfološki oblici. Osnovne karakteristike reljefa čine jasno izdvojene tri kotline od kojih je najveća Hadžićka kotlina otvorena prema Sarajevskom polju. Pazarićka kotlina je uokvirena sa sjeverne strane Ormanjem, sa juga Bjelašnicom, sa zapada Osenikom, a sa sjeveroistočne strane sutjeskom Gradac je odvojena od Hadžićke kotline, kroz koju protiče rijeka Zujevina. Tarčinska kotlina sa zapadne strane uokviruje Ivan sedlo, sa južne strane obronci Bjelašnice, sa istočne strane prevoj Osenik i sa sjeverne strane padine Tmora i Sevida. Između Tmora i Sevida Bjela rijeka je usjekla duboki kanjon u pravcu sjevera zvanim Tuhelj, gdje su u Sastavcima sastaje sa Crnom rijekom i time nastaje rijeka Lepenica.

Klima

S obzirom na reljef i geomorfološke karakteristike, područje općine Hadžići izloženo je veoma različitim klimatskim uslovima. U nižim dijelovima područja općine klima dolinsko-kotlinska, a na Igmanu i Bjelašnici ona je planinska. Prosječna godišnja temperatura u Hadžićima je oko 8,5°C a na Igmanu 4,5°C. Prosječna temperatura vazduha (jula mjeseca) u Hadžićima je 18°C, a na Igmanu 13,7°C. Najniže prosječne temperature (u januaru mjesecu) u

Hadžićima -2°C , a na Igmanu $-4,7^{\circ}\text{C}$. Srednji broj dana sa mrazovima je 102, a jesenji mrazovi nastupaju u oktobru a kasni proljetni traju sve do aprila, ali u tome može biti i znatnih odstupanja. Prosječne godišnje padavine u Hadžićima iznosi oko 930 mm dok na vrhovima Bjelašnice i Igmana iznosi 1245 mm.

Hidrografija

Visoki katovi glacijalnog reljefa karakterišu sniježnice bez izvora a srednjem katu kraškog reljefa nalaze se izvori. Izvori nastaju na dodiru propustljivih stijena krečnjaka i manje propustljivih dolomita, kristalnih škriljaca i kiše.

Najveći riječni tok općine Hadžići je rijeka Zujevina koja izvire ispod sjeverozapadnih obronaka Bjelašnice izvorom potoka Kradenik. Njene desne pritoke su Ljubovčica, Krupa i Žunovnica, a lijeve su Pazarički potok, Vihrica i Rakovica. U tarčinskoj kotlini spajanjem rijeka Bjelašnica i Korča nastaje Bijela rijeka u koju se ulijevaju potoci Mlavica i Kalašnica.

Planinska jezera

Lokavsko jezero je smješteno ispod visa Vlahinje. Ono ima oblik elipse. Duži promjer ima od 100 do 120 m, a kraći oko 60 m. Najveća dubina veća od jednog metra. Sa svih strana je obraslo šašom. Stočari to mjesto nazivaju "jezero bez dna" i o njemu pričaju razne legende. Služi za napajanje stoke za stočare iz Pazarića i Lokava. Kalajli jezero se nalazi kod Opančaka u sjeverozapadnom dijelu planine. Prema pričanju stočara jezero je duboko i stalno ima vode.

Lokava ima na više mjesta, ali brzo presuše u ljetno doba. U Resniku se nalazi jedan izvor koji ima kiselkast ukus, u kanjonu Tuhelja ima izvora sa relativno toplom vodom.

Biljni i životinjski svijet

Živi svijet (flora i fauna), područje općine Hadžići, sastoji se od većeg broja eko sistema u užem sistemu. Primarni eko sistem ovog područja jesu šume, koje se u zavisnosti od uslova i klime, odnosno nadmorske visine, javljaju u odgovarajućih visinskim pojasevima kao klimatogeni podnožja planine Igmana i Bjelašnice pokrivaju šikaraste listopadne šume hrasta kitnjaka i običnog graba. Ipak od drveća najčešći su hrastovi kitnjak, medunac, obični crni grab, crni jasen, glog, crna bazga, ruj i druge.

Iznad najnižeg hrastovo-grabovog pojasa diže se snažan pojas bukve koji se Bjelašnici dijeli na tri dijela: pojas brdske bukove šume, pojas bukve i jele i pojas predplaninske bukove šume. Vegetacijski pokrivač Igmana i Bjelašnice ima velike prostore pašnjaka na kojima raste stočna trava za ispašu. Na Igmanu i Bjelašnici ima više endemičnih biljaka, vrsta trava i drvo zvano sarajevska udovica. Na osnovu podataka o lovištu "Ormanj" obitavaju slijedeće vrste divljači: srne, medvjedi, zečevi, lisica i divlja svinja, a od pernate divljači: fazan, lještarka, šljuka i divlji golub.

ANALIZA STANJA

Kreiranje i razvoj omladinske politike Općine Hadžići bazira se na preporukama relevantnih evropskih dokumenata (Evropska povelja Vijeća Evrope o učešću mladih u životu lokalne zajednice, Bijela knjiga Evropske komisije i Evropskog omladinskog foruma), Rezolucije o

mladima u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 12/03) i Zakona o mladima Federacije BiH („Službene novine FBiH“, broj 36/10) .

Važnost omladinske politike je naglašena međunarodnim dokumentima, od kojih je većina u vezi sa nacionalnom strategijom, ali se veći dio principa i aspekata mogu primjeniti i na lokalnom nivou. Osnovni međunarodni i evropski dokumenti polaze od stavova da mladost resurs, a ne problem, omladinsko učešće izuzetno važno i da lokalne vlasti imaju velike odgovornost kada je riječ o položaju mladih.

Još jednom treba naglasiti da mladi imaju ključnu ulogu u transformaciji društva, kakvo je bh, i da predstavljaju potencijal u svakom pogledu, zbog čega se njihov značaj nikako ne smije potcjenjivati.

Problemi i potrebe mladih na području općine Hadžići se ne razlikuju puno od općeg stanja u Bosni i Hercegovini.

Osnovni elementi omladinske politike na lokalnom nivou	Općina Hadžići
Referent za pitanja mladih	Po unutarnoj sistematizaciji organa uprave općina Hadžići ima referenta za pitanja mladih
Komisija za mlade	Općinsko vijeće ima komisiju za mlade
Međusektoralna saradnja	Potrebno je obezbijediti kontinuiranost i oblike razmjene saradnje
Budžet za mlade	Postoji poseban budžet za mlade
Plan akcije	Plan akcije je obično rezultat postojanja dugoročne strategije za mlade na kantonalnom, federalnom i državnom nivou
Omladinska infrastruktura	Postoje prostorije, sale, igrališta koje omladinske organizacije i mladi mogu koristiti za svoje aktivnosti
Omladinsko istraživanje	Povremeno su organizirana anketiranja i istraživanja o potrebama mladih
Neformalno obrazovanje	Podržavane su nevladine organizacije koje provode oblike neformalnog obrazovanja kroz razne grantove
Partnerstvo sa omladinskim organizacijama	Partnerstvo omladinskih i lokalnih vlasti je nerazvijeno, jer ne postoji veći broj omladinskih organizacija koje aktivno djeluju/rade

Strategija za mlade usmjerena je na poboljšanje statusa mladih, ulaganja i iskorištavanja potencijala mladih koji će biti nosioci razvoja općine i realizacije strateških projekata u narednim godinama.

U cilju izrade Strategije za mlade općine Hadžići (2017- 2020), provedeno je istraživanje potreba mladih na području ove lokalne zajednice. Radna grupa koju je imenovao Načelnik Općine, Riješenjem br.03-01-2-8370/16 ,utvrdila je podatke o broju, strukturi, trenutnom položaju, i potrebama omladinske populacije . Istraživanje se baziralo na korištenju klasičnih metoda istitivanja javnog mišljenja, a prije svega metoda anketiranja, fokus grupe i analize sadržaja. Ispitivanje je provedeno na cijeloj teritoriji Općine , na terenu je korišten upitnik sa

30 funkcionalnih pitanja. Istraživanje je urađeno u srednjim školama, mjesnim zajednicama, online anketom, nevladinim organizacijama i udruženjima gdje se okupljaju mladi.....

Ciljna grupa (uzrast anketiranih) i veličina anketnog istraživanja se razlikuju. Anketiranje rađeno na 360 ispitanika podijeljenih u 3 grupe:

Od 15-19 godina 201 (55,83%)

Od 20-24 godine 101 (28,05%)

Od 25-30 godina 58 (16,11%)

U nastavku su predstavljeni rezultati anketnog istraživanja :

Od ukupno 360 ispitanika 200 ispitanika je muškog pola dok je 160 ispitanika ženskog pola.

1. Pol : M	Ž
(55,55%) 200	(44,44%) 160

2. Starosna dob:

- ◆ 15-19 godina 201 (55,83%)
 - ◆ 20-24 godine 101 (28,05%)
 - ◆ 25-30 godina 58 (16,11%)

3. Stečeno obrazovanje :

- ◆ Osnovno 84 (23,33%)
- ◆ Srednje 191 (53,05%)
- ◆ Više 20 (5,55%)
- ◆ Visoko 37 (10,27%)
- ◆ Specijalizacija 0
- ◆ Magisterij 27 (7,50%)
- ◆ Doktorat 1 (0,27 %)

Po pokazateljima dominantna je zastupljenost iz segmenta srednjeg obrazovanja od 53,05%, relativno je nizak procenat mladih sa visokom stručnom spremom 10,27%, te izrazito nizak procenat ostalih, odnosno mladih koji su stekli napredniji oblik obrazovanja (specijalizacija, magisterij, ili doktorat) 7,77%. Osnovno obrazovanje završilo je 23,33 % ispitanika.

Da li ste :

4. Da li ste :

- ◆ Učenik 145 (40,37%)
- ◆ Student 72 (20%)
- ◆ Student – honorarno zaposlen 26 (7,22%)
- ◆ Honorarno ili povremeno zaposlen 30 (8,33%)
- ◆ Stalno zaposlen 57 (15,83%)
- ◆ Nezaposlen 28 (7,77%)
- ◆ Onesposobljen za rad 0
- ◆ Nešto drugo – 2 (0,55%)

Druga grupa pokazatelja je socijalni indikator i zaposlenost koja čini jedan od najznačajnijih pokazatelja istraživanja ,a anketno pitanje se odnosilo na trenutni socijalni status ispitanika. Rezultati istraživanja su pokazali da su manje od jedne polovine učenici, dok vlastite prihode ima 31,38% mladih. Nezaposlenost mladih jedan je od vodećih problema u BiH a podjednako se preslikava na lokalne zajednice i od izuzetne je važnosti hitnost njihovog rješavanja.

5. Da li ste : 279-77,45% odgovora

- ◆ Zaposleni u vlastitoj firmi 11 (3,05%)
- ◆ Zaposleni kao samostalni privrednik 6 (1,66%)
- ◆ Zaposleni u tuđoj privatnoj firmi 59 (16,38%)
- ◆ Zaposleni u državnoj firmi 23 (6,38%)
- ◆ Zaposleni u organima vlasti 2(0,55%)
- ◆ Prijavljeni na birou za zapošljavanje 36 (10%)
- ◆ Korisnici socijalne pomoći 6 (1,66%)
- ◆ Nešto drugo – navedi šta 136 (37,77%)

Skromni su pokazatelji o broju mladih koji posjeduju vlastito preduzeće ili su samostalni privrednici 3,05 % , a naročito su skromni pokazatelji o broju mladih zaposlenih u državnim preduzećima 6,38 %,te posebno u državnim organima 0,55 %, takođe bitan je podatak da je 10 % mladih na birou za zapošljavanje.

6. Da li : 325-90,28% odgovora

- ◆ Živite sami 9 (2,5%)
- ◆ Živite sa roditeljima 306 (85%)
- ◆ Živite u vanbračnoj zajednici 3(0,83%)
- ◆ Živite sa bračnim drugom 31(8,61%)
- ◆ Nešto drugo – navedite šta 6 (1,66%)

Naredno anketno pitanje odnosilo se na stambenu stituiranost,čiji rezultati pokazuju da većina ispitanika živi sa roditeljima,međutim mogu se uočiti i drugi pokazatelji koji govore o skromnim pokazateljima samostalnog života,života u bračnoj ali i u vabračnoj zajednici.

7. Opremljenost stambenog prosora:

- ◆ Televizija 297(82,5%)
- ◆ Računar 276 (76,66%)
- ◆ Laptop 245(68,05%)
- ◆ DVD player 218 (60,50%)
- ◆ Kablovski/satelitski program 336 (53,33%)
- ◆ Pristup internetu 324 (90%)
- ◆ Kućno kino 84 (23,33%)
- ◆ Biblioteka / više od 100 knjiga 74 (20,55%)
- ◆ Bicikl 215 (59,72%)
- ◆ Automobil 229 (63,61%)

Ovo pitanje se odnosilo na opremljenost stambenog prostora,rezultati istraživanja su pokazali da većina ispitanika živi u prilično zadovoljavajućim uvjetima opremljenosti stambenog prostora.

8. Jeste li u Vašoj porodici imali takvih finansijskih problema da niste imali dovoljno novca za: 241 (66,94%)

- ◆ Hranu 10 (2,77%)
- ◆ Odjeću i obuću 9 (2,5%)
- ◆ Plaćanje računa 23 (6,38%)
- ◆ Putovanje na odmor 199 (55,27%)

Naredno pitanje odnosilo se na finansijske probleme u smislu nedostatka finansijskih sredstava za hranu, odjeću, obuću, plaćanje računa te putovanja na odmor, gdje je 55,27% ispitanika odgovorilo da je najveći problem upravo finansijskih sredstava za putovanja.

9. Koliko dugo ste čekali /čekate/ na prvo zaposlenje: 198 -55%

- ◆ Do 12 mjeseci 102 (28,33%)
- ◆ 12 - 24 mjeseca 31 (8,61%)
- ◆ Preko 24 mjeseca 65 (18,05%)

Na pitanje koliko dugo ste čekali na prvo zaposlenje polovina ispitanika je odgovorila više od 12 mjeseci. Dok je njih 52,77% odgovorilo da prilikom odabira zanimanja nije uzela u obzir stanje na tržištu rada.

10. Da li ste uzeli u obzir stanje na tržištu rada prilikom odabira Vašeg zanimanja: 278 (77,22%)

- ◆ Da 190 (52,77%)
- ◆ Ne 88 (24,44%)

11. Da li imate iskustva u malim biznisima / samozapošljavanju: 314 -87,22%

- ◆ Da, imam dovoljno iskustva 63 (17,5%)
- ◆ Imam vrlo malo iskustva 66 (18,33%)
- ◆ Nemam nikakvog iskustva 147 (40,83%)
- ◆ Ne znam / ne želim odgovoriti 38 (10,55%)

Ovo pitanje se odnosilo na ispitivanje o nivou iskustva kod mladih u vezi s malim biznisom ili zapošljavanjem, zabrinjavajući je podatak da 40,83% nema nikakvo iskustvo u samozapošljavanju, te vrlo skroman procenat od 17,5% njih smatraju da imaju dovoljno iskustva.

12. U kojoj ste mjeri zainteresovani za pokretanje vlastitog (malog) biznisa: 337-93,61

- ◆ Veoma sam zainteresovan 117 (32,50%)
- ◆ Zainteresovan sam 92 (25,55%)
- ◆ Nisam zainteresovan 48 (13,33%)
- ◆ Uopće nisam zainteresovan 18 (5%)
- ◆ Neodlučan sam 62 (17,22%)

Zanimljiv je podatak da je 32,50% mladih veoma zainteresovano za pokretanje vlastitog biznisa, dok 5% uopće nije zainteresovano.

13. U kojoj ste mjeri zainteresovani da učestvujete u različitim oblicima neformalnog obrazovanja: 348-96,66%

- ◆ Veoma sam zainteresovan 85 (23,61%)
- ◆ Zainteresovan sam 143 (39,72 %)
- ◆ Nisam zainteresovan 53 (14,72%)
- ◆ Uopće nisam zainteresovan 10 (2,77%)
- ◆ Neodlučan sam 57 (15,83%)

Više od polovine mladih ljudi zainteresovani su za učestvovanje u različitim oblicima neformalnog obrazovanja.

14. Koji izvor informisanja najčešće koristite:

- ◆ Internet 348 (96,66%)
- ◆ Sredstava javnog informisanja 37 (10,27%)
- ◆ Lične kontakte 34 (9,44%)
- ◆ Nadležne institucije 6 (1,66%)
- ◆ Saradnju sa organizacijama civilnog društva 2 (0,55%)
- ◆ Ostalo 8 (2,22%)

Kao najčešće sredstvo informisanja ispitanici su većim dijelom odgovorili da je to internet.

15. Da li smatrate potrebnim osnivanje: 359 (99,72%)

- ◆ Infocentra za mlade 135 (37,50%)
- ◆ Savjetovališta za mlade 171 (47,50%)
- ◆ Nešto drugo 53 (14,72%)

Analizom ovog pitanja utvrđeno je nužno potrebno savjetovalište za mlade kao i otvaranje infocentra koji će biti u službi mladih ljudi.

16. Da li smatrate da su mladi na području općine dovoljno informisani o aktivnostima i i problemima od njihovog interesa: 360-100%

- ◆ Potpuno su informisani 18 (5%)
- ◆ Djelimično su informisani 95 (26,38%)
- ◆ Vrlo malo su informisani 128 (35,55%)
- ◆ Nisu informisani 98 (27,22%)
- ◆ Ne znam / ne želim odgovoriti 21 (5,83%)

Trećina mladih ljudi smatra da su vrlo malo ili ne dovoljno informisani ,dok njih 5% smatra da su popuno informisani.

17. Koji je /su/ od navedenih društvenih problema najprisutniji među mladima vaše Općine:

- ◆ Fizičko nasilje među mladima 134 (37,22%)
- ◆ Fizičko nasilje prema mladima 52 (14,44 %)
- ◆ Nezaposlenost mladih 285 (79,16 %)
- ◆ Ovisnost mladih o drogama i alkoholu 248 (68,88%)
- ◆ Neodgovorno seksualno ponašanje mladih 86 (23 ,88%)
- ◆ Nekvalitetno i nedostupno obrazovanje 84 (23,33%)
- ◆ Nedostatak životne perspektive 78 (38,61%)
- ◆ Nizak životni standard 98 (27,22%)
- ◆ Kriminalitet mladih 110 (30,55 %)

Alarmantan podatak da 68,88% mladih smatra da je ovisnost o drogama i alkoholu među njihovim vršnjacima najčešće zastupljena. Ovaj podatak je vjerojatno najdostojniji od svih drugih izvještaja i analiza jer ispitanici najbolje pozanju sredinu u kojoj žive. Također, podatak o fizičkom nasilju među mladima od 37,22% je itekako zabrinjavajući.

18. Koliko se osjećate sigurni na području Vaše Općine: 359-99,72%

- ◆ Potpuno sigurno 66 (18,33%)
- ◆ Djelimično sigurno 160 (44,44%)
- ◆ Donekle nesigurno 83 (23,05%)
- ◆ Vrlo nesigurno 39 (10,83%)
- ◆ Ne znam / ne želim odgovoriti 11 (3,05%)

Podatak da se oko 44,44% ispitanika osjeća djelimično sigurno, dok se trećina ispitanika osjeća donekle nesigurno ili vrlo nesigurno. Na osnovu ovih pokazatelja činjenica je da od 50 % ispitanika s percepcijom nesigurnosti u vlastitoj zajednici.

19. Ko prema Vašem mišljenju može najbolje da izrazi probleme i potrebe mladih u Vašoj Općini:

Općinski organi vlasti 146 (40,55%)

- ◆ Političke partije 57 (15,83 %)
- ◆ Vjerske zajednice 46 (12,77%)
- ◆ Obrazovne institucije 139 (38,61%)
- ◆ Omladinske i nevladine organizacije 131 (36,38%)
- ◆ Neko drugi /navesti ko / 9 (2,5 %)
- ◆ Ne znam / ne želim odgovoriti 47 (13,05%)

Ukupno 38,61% ispitanika smatra da su to obrazovne institucije a 36,38% smatra da su omladinske i nevladine organizacije,15,83% smatraju da su to političke partije kao relevantan faktor omladinskih interesa.

20. Koliko ste zadovoljni odnosom lokalne vlasti prema problemima mladih: 360-100%

- ◆ Veoma sam zadovoljan 22 (6,11 %)
- ◆ Djelimično sam zadovoljan 134 (37,22%)
- ◆ Djelimično sam nezadovoljan 106 (29,44%)
- ◆ Veoma sam nezadovoljan 98 (27,22%)

Više od polovine ispitanika su djelimično ili veoma nezadovoljni odnosom lokalne vlasti prema problemima mladih, dok njih 43,33 % su odgovorili da su veoma ili djelomično zadovoljni.

21. U kojoj mjeri mladi imaju uticaj na donošenje odluka na nivou Općine: 360 -100%

- ◆ Imaju veliki uticaj 25 (6,94 %)
- ◆ Imaju mali uticaj 142 (39,44%)
- ◆ Nemaju nikakav uticaj 158 (43,88 %)
- ◆ Ne znam / ne želim odgovoriti 35 (9,72 %)

Veći broj ispitanika njih 87,88% smatra da mladi imaju mali ili nikakav uticaj na donošenje odluka, a tek 6,94% smatra da je njihov utjecaj veliki.

22. Da li ste član /aktivist/ neke omladinske ili ne vladine organizacije: 360-100%

- ◆ Da 123 (34,16 %)
- ◆ Ne 237(68 ,83%)

Ovim pitanjem je dato na uvid da 68,83 % mladih nisu članovi niti jedne omladinske ili ne vladine organizacije.

23. Da li ste zadovoljni omladinskim organizovanjem na području Vaše općine:360-100%

- ◆ Veoma sam zadovoljan 28 (7,77%)
- ◆ Zadovoljan sam 122 (33 ,88%)
- ◆ Veoma sam nezadovoljan 82 (22,77%)
- ◆ Nezadovoljan sam 128(35,55%)

Čak 58,32 % mladih nisu zadovoljni omladinskim organizovanjem na području općine.

24. Da li bi, prema Vašem mišljenju, učešće u nevladinim organizacijama i volonterskom radu poboljšalo opći položaj mladih u Vašoj općini: 335-93,05%

- ◆ Da 148 (41,11%)
- ◆ Djelimično 146 (40,55%)
- ◆ Ne 28 (7,78%)
- ◆ Ne znam 13(10,55%)

Većina od 81,66 mladih smatra da bi bolje omladinsko organizovanje poboljšalo njihov položaj. Od velikog značaja je da se ovim podacima pokazuje samosvijest o unutrašnjem problemu mladih (skromnom učešću u društvu, odnosno političkom životu).

25. Svoje slobodno vrijeme najviše trošite na:

- ◆ Angažman u političkoj partiji 35 (9,72%)
- ◆ Volontiranje i dobrovoljan rad 63 (17,5%)
- ◆ Sportske aktivnosti 203 (56,38%)
- ◆ Neformalno obrazovanje 98 (27 ,22%)
- ◆ Kulturna dešavanja 106 (29,44%)
- ◆ Provod i druženje 202 (56,11 %)
- ◆ Nešto drugo 48 (13,33%)

Jedno od interesantnih pitanja za sve ispitanike bilo je na koji način troše svoje slobodno vrijeme. Na prvo od pitanja o najčešćem provođenju slobodnog vremena čak 56,38% ispitanika je odgovorilo da ga koristi u sportske aktivnosti,te 56,11 % za provod i druženje, Najviše vremena na neformalno obrazovanje i kulturna dešavanja 58,88 % mladih.

26. Da li prema Vašem mišljenju, postoje uslovi za razvoj sportskih aktivnosti na području Vaše općine: 360-100%

- ◆ Da, uslovi su zadovoljavajući 125 (34,72%)
- ◆ Uslovi su djelimično zadovoljavajući 140 (38,88%)
- ◆ Uslovi su nezadovoljavajući 43 (11,94%)
- ◆ Ne, uslovi su vrlo nezadovoljavajući 40 (11,11%)
- ◆ Ne znam / ne želim odgovoriti 12 (3,33%)

Čak 73,6% ispitanika smatra da postoje uslovi za razvoj sportskih aktivnosti na području općine, dok njih 23,05 smatra da su uslovi nezadovoljavajući ili vrlo nezadovoljavajući.

27. U kojoj mjeri su zadovoljene kulturne potrebe mladih na području Vaše općine: 360-100%

- ◆ U potpunosti su zadovoljene 28 (7,77%)
- ◆ Djelimično su zadovoljene 194 (53,73 %)
- ◆ Uopšte nisu zadovoljene 103 (28,61%)
- ◆ Ne znam, ne želim odgovoriti 37 (10,27%)

Više od polovine mladih smatra da su kulturne potrebe mladih zadovoljene, njih 28,61% nisu zadovoljni trenutnom kulturnom ponudom.

28. U kojoj ste mjeri zadovoljni kvalitetom zdravstvene zaštite mladih: 345 (95,83%)

- ◆ Izrazito zadovoljan 18 (5%)
- ◆ Zadovoljan 132 (36,66%)
- ◆ Ne zadovoljan 104 (28,88%)
- ◆ Izrazito nezadovoljan 44 (12,22%)
- ◆ Niti zadovoljan, niti nezadovoljan 47 (13,05%)

Evidentno je kako mladi nisu umnogome zadovoljni kvalitetom zdravstvene zaštite. Njih 36,66% je reklo da su zadovoljni kvalitetom zdravstvene zaštite.

29. Da li smatrate potrebnim uvođenje dodatnih edukacionih programa o štetnosti pušenja, ovisnostima, toksikomaniji i seksualnom obrazovanju : 360-100%

- ◆ Da 273 (75,73%)
- ◆ Ne 89 (24,72%)

Većina ispitanika njih 75,73% smatra da je potrebno uvođenje dodatnih edukacionih programa o štetnosti pušenja, o ovisnostima, problemima toksikomanije i pružiti im više informacija o seksualnom obrazovanju.

Ostale poruke anketiranih o ključnim problemima:

Nezaposlenost.

Nizak nivo svijesti o životu, uopće;

Ovisnost o porocima, nezaposlenost;

Nedovoljno druženja mladih van kafića;

Mali broj korisnih aktivnosti koje bi doprinijele obrazovanju i edukaciji mladih na različitim poljima;

Nezaposlenost, razmaženost od strane roditelja koji ne žele da podstiču svoju djecu kako bi počeli sebi da zarađuju za život, te loše obrazovanje;

Kocka, alkohol, droga, kriminal;

Narkotička sredstva;

Nezaposlenost, a isto tako i nezainteresovanost mladih da traže posao;

Nedostatak raznovrsnih kulturnih događanja;

Inertnost odgovornih organa;

Politička neovisnost i nedovoljan sadržaj edukativnog karaktera u raznim segmentima društva. Loš i neredovan gradski prijevoz koji uništava volju za životom mladim;

Nezaposlenost mladih i nedostatak zainteresovanosti za volontiranje i neke akcije;

Ne postojanje organizacija kroz koje bi mladi mogli da djeluju, neovisno o političkim partijama;

Odgoj omladine ide u krivom smjeru to je pitanje za porodicu ne za Općinu, ali pokušati to dijete upravititi kroz obrazovnu i zakonodavnu organizaciju koliko je to moguće. Pokazati mu ispravan put, ako to njegovi roditelji nisu uradili;

Ključni problem mladih ljudi u našoj općini su nedostatak dobrovoljnog volonterskog rada tj. društvena neaktivnost, KLADIONICE (pod hitno pokušati smanjiti njihov broj) i ostali poroci droga itd. , neuključenost u kulturna dešavanja, sigurni sam da bi bio veliki odziv mladih kada bi se organizovale radionice ili nešto slično (jezici, obuka za rad na mašinama tipa. obrada laserom, CNC, SolidWorks), pisanje projekata. Ali najveći problem po nama su KOCKA i DROGA jer to razara porodicu kako porodicu tako i društvo;

Pored navedenog kod mladih nije prisutan entuzijazam, nemaju ambicija i nezainteresovani su, konzumiraju razne narkotike što predstavlja jedan od gorućih problema mladih.

Nezaposlenost, a i zaposlenost samo onih koji su član neke politicke partije;

Nemogućnost sticanja radnih vjestina poslije završetka obrazovanja kroz volonterski rad i slične aktivnosti;

Život mladih je obuzeo digitalni svijet, nargile i sl.

Naše mišljenje je da je najveći problem mladih taj što svoje slobodno vrijeme troše u kaficima žaleći se na vlast i kako nemaju posla, umjesto da se uključe u neku edukativnu organizaciju ili samostalno putem interneta, koji je svima dostupan, unaprijede svoja znanja i steknu nove vještine koje će im pomoći da se razlikuju od ostalih na tržištu rada.

PLAN DJELOVANJA PO OBLASTIMA

Na osnovu rezultata provedenog na području Općine Hadžići i detaljnom analizom stanja, formirane su fokus- grupe ,sa zadatkom da utvrde stanje u oblastima djelovanja, klasifikuju podatke po bitnosti i hitnosti,njihovog rješavanja, utvrde strateške ciljeve i listu projekata i mjera za realizaciju utvrđenih ciljeva. Formirano je pet timova iz oblasti obrazovanja, kuluture i sporta, zapošljavanje, zdravstvo, i informisanja mladih kao i koordinator i administrator kompletnog projekta.

OBRAZOVANJE

Obrazovanje predstavlja osnovu za „permanentno povezivanje znanja, vještina i sposobnosti u složen sklop kompetencija potrebnih za uspješno učestvovanje u društvenom, ekonomskom, kulturnom i političkom životu zajednice“ (Farnel, 2012:16)

Pravo na obrazovanje predstavlja osnovno ljudsko pravo prema kojem svaki pojedinac ima pravo na pristup obrazovanju na osnovu principa jednakosti i nediskriminacije i to na svim nivoima (Opća deklaracija o ljudskim pravima, 1948; Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966; Povelja temeljnih prava Evropske unije, 2000).

Pravo na obrazovanje uključuje:

- (1) besplatno i obavezno osnovno obrazovanje,
- (2) svim pojedincima dostupno srednje obrazovanje, na osnovu sposobnosti i
- (3) svim pojedincima dostupno visoko obrazovanje, na osnovu sposobnosti.

U svrhu ispunjenja prava na obrazovanje u praksi, pravo na obrazovanje treba sadržati 4 ključne dimenzije i to:

- Dostupnost podrazumijeva dovoljan broj adekvatno opremljenih obrazovnih institucija i njihovu ravnomjernu geografsku distribuiranost;
- Pristupačnost se odnosi na stepen u kojem su obrazovne institucije fizički i ekonomski dostupne svim društvenim grupama;
- Prihvatljivost se odnosi na stepen u kojem obrazovni programi omogućuju kvalitetno obrazovanje te mjeru u kojoj su obrazovni programi usklađeni sa međunarodnim standardima;
- Prilagodljivost (se odnosi na stepen u kojem je sistem obrazovanja fleksibilan i u kojem odgovara interesima učenika/studenata, roditelja, tržišta rada i široj društvenoj zajednici. Navedena dimenzija također uključuje i stepen u kojem je sistem obrazovanja adekvatno prilagođen osobama sa invaliditetom, manjinama i drugim marginaliziranim grupama. Obrazovanje je dinamičan proces kojim se proizvode i osiguravaju individualna znanja i vještine. Tri osnovne forme obrazovanja u modernom društvu su formalno obrazovanje, neformalno obrazovanje i informalno obrazovanje.

Osnovno obrazovanje regulisano je Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju KS i Zakona o načelima lokalne samouprave u F BiH. Osnivač osnovnih škola je Kanton Sarajevo sa svim Zakonom propisanom ovlaštenjima. Općina Hadžići u okviru svojih ovlaštenja pruža pomoć osnovnom obrazovanju kroz:

- pomoć u poboljšanju prostornih i materijalnih uslova u školama;
- pomoć u organizaciji ekskurzija za socijalno ugrožene učenike;
- plaćanje prevoza učenicima sa posebnim potrebama;
- organizovanje i finansiranje takmičenja na općinskom nivou iz nastavnih predmeta i vannastavnih aktivnosti, odnosno plaćanja prevoza na više nivoe takmičenja;
- finansiranje nekih manjih projekata u školama ili projekata pomoći učenicima;
- projekat "Škola plivanja" za učenike IV razreda osnovnih škola.

Realizacija godišnjeg Plana i Programa u školskoj 2016/2017. godini u osnovnim školama na području Općine Hadžići odvija se u četiri osnovne škole:

- Osnovna škola „6 mart“ Hadžići,
- Osnovna škola „9 maj“ Pazarić, sa područnom školom u Lokvama,
- Osnovna škola „Hilmi ef. Šarić“, Tarčin sa područnim školama u Korči i Raštelici
- Osnovna škola „Hadžići“ u Hadžićima, sa područnom školom u Binježevu.

Pregled upisanih učenika i ukupnog broja učenika u zadnje tri školske godine:

Tabela br.3.

R/ b	Škola	2014/2015		2015/2016		2016/2017	
		I razred	ukupno	I razred	ukupno	I razred	ukupno
1.	O.Š."6.Mart"	116	1166	156	1188	75	654
2.	O.Š."Hadžići"	0	0	0	0	72	555
3.	O.Š."9.Maj"	43	429	41	411	47	410
4.	O.Š."Hilmi ef.Šarić"	61	571	61	553	43	545
5.	UKUPNO:	220	2166	258	2152	237	2164

Socio ekonomska struktura:

Tabela br. 4.

		O.Š. "6.mart"	O.Š."9.maj"	O.Š."Hilmi ef.Šarić	O.Š. "Hadžići"
R/b	Djeca:				
1.	Bez oba roditelja	0	0	0	0
2.	Bez majke	2	4	5	11
3.	Bez oca	11	10	9	30
4.	Razvedeni roditelji	50	29	25	104
5.	Kod staratelja	0	1	2	3
6.	Porodice ustanju soc.potrebe	42	67	76	185
7.	Vanbračna djeca	0	4	0	4
8.	Smještena u stanu soc. zaštite	0	0	0	0
9.	Učenici sa posebnim potrebama	23	58	46	66

Obrazovna struktura.

Podaci JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo

Tabela br.5.

Godine starosti	Ukupno	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV	MAGISTAR
15-19	246	0	0	117	0	2	97	0	30	0
20-24	726	21	0	335	0	2	293	0	64	11
25-29	746	96	3	272	0	0	245	1	83	46
30-34	650	65	0	186	0	0	241	2	142	14
Ukupno:	2368	182	3	910	0	4	876	3	319	71

Obrazovna struktura radno sposobnog stanovništva:

Tabela br.6.

Spol	Ukupno	Bez ikakvog obrazovanja	Nepotp. Osnovno obrazovanje	Osnovna škola	Srednja škola	Specijal. Poslije srednje škole	VŠ i I stepen fakulteta	VŠ fak. akademija
UKUPNO	19 787	1177	1630	4317	10 861	89	406	1 307
M	9 784	266	272	1641	6625	74	267	639
Ž	10 003	911	1358	2676	4236	15	139	668

Problemi:

Analizirajući podatke koji su se dobili prilikom anketiranja mladih s područja općine Hadžići, i sve druge dostupne podatke, možemo ukazati na sljedeće probleme:

- U oblasti obrazovanja je primjetan relativno nizak stepen visoko obrazovanih mladih osoba, a naročito je uočljiv podatak o skoro nultoj vrijednosti magistarskog i doktorskog obrazovanja među mladima općine.
- Uočljiv je i zabrinjavajući podatak da je 13,52 % ne obrazovanih mladih ljudi (15-35. godina).
- Uočljiv je podatak o velikom procentu djece sa posebnim potrebama,
- Mladi su mnogo zainteresirani za neformalne vidove obrazovanja kao što su različiti kursevi stranih jezika i praktičnih aktivnosti.
- Mladi su zainteresirani za analizu i uvid u situaciju na tržištu rada prilikom odabira zanimanja.
- Većina ispitanika je pokazala zainteresiranost za volonterizam ali primjetan je i znatan broj mladih koji nisu zainteresirani za takve oblike rada, skoro polovina ispitanika.
- Mladi misle da potrebe djece s posebnim potrebama nisu adekvatno zadovoljene.
- Većina ispitanika zauzima stav da je potrebno uvođenje dodatnih edukacionih programa o štetnosti pušenja, ovisnostima, toksikomaniji, seksualnom obrazovanju kroz formalno, neformalno obrazovanje ili različite programe i projekte.
- Većina ispitanika smatra da je neophodno organiziranje javnih tribina za mlade te da mladi trebaju aktivno učestvovati na njima.

Tabela broj 7.

R/br	Vrsta škole	Upisano u I razred	II razred	III razred	IV razred
1.	Gimnazija	46	44	53	20
2.	Mašinska teh.škola	24	21	23	24
3.	Građevinska teh.škola	26	22	28	20
4.	Poljoprivredno-prehrambena tehnička škola	24	30	26	0
5.	Ugostiteljsko-turistička tehnička škola	27	23	24	0
6.	Mašinska stručna škola	45	32	26	0
7.	Drvoprerađivačka stručna škola	16	9	5	0
8.	Stručna škola uslužnih djelatnosti	12	22	18	0
9.	Tekstilna stručna škola	17	12	10	0

10.	trgovačka stručna škola	0	17	21	0
11.	Građevinska stručna		8	14	0
12.	UKUPNO:	237	240	248	64

Ukupno učenika 789

Vanredni učenici

Tabela broj 8.

R/br	Vrsta škole	Ukupno
1.	Gimnazija	6
2.	Mašinska teh.škola	13
3.	Građevinska teh.škola	15
4.	Poljoprivredno-prehrambena tehnička škola tehnička škola	2
5.	Ugostiteljsko-turistička tehnička škola	2
6.	Mašinska stručna škola	8
7.	Drvoprerađivačka stručna škola	2
8.	Stručna škola uslužnih djelatnosti	3
9.	Tekstilna stručna škola	2
10.	trgovačka stručna škola	2
11.	Građevinska stručna	1
12.	UKUPNO:	56

Ukupno 56 vanrednih učenika.

Strateški ciljevi, mjere i programi

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	vrijeme provođenja	Odgovorne osobe institucije
Mladi su mnogo zainteresirani za neformalne vidove obrazovanja kao što su različiti kursevi stranih jezika i praktičnih aktivnosti.	Mladi su prošli određeni broj kurseva stranih jezika informatike, predavanja o nevladinom sektoru, značajvolonterizma, omladinskom radu itd. Obučeni mladi se angažiraju i pokreću vlastite inicijative.	Organizovati obuku za mlade u smislu neformalnog obrazovanja, obučiti omladinske lidere kroz održavanje radionica/edukacija na teme za koje mladi iskazuju interesovanje i koje su od važnosti za mlade.		NVO; Službenik za mlade; Osnovne škole; SŠC Hadžići;
Mladi misle da potrebe djece s posebnim potrebama nisu adekvatno zadovoljene.	Potpuna primjena zakonskih odredbi o inkluzivnoj nastavi. Mladi nezaposleni stručnjaci sa područja općine Hadžići se angažuju u ovom projektu.	Organizovanje radionica koje bi uključile nastavnike i roditelje djece sa posebnim potrebama.		Pedagozi i direktori škola; Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i zajed. posl. općine Hadžići.

Većina ispitanika zauzima stav da je potrebno uvođenje dodatnih edukacionih programa o štetnosti pušenja, ovisnostima, toksikomaniji, seksualnom obrazovanju kroz formalno, neformalno obrazovanje ili različite programe i projekte.	Pružiti mladima bolje informacije o značaju obrazovanja i nadogradnje u svom zanimanju.	Organizovati radionice, okrugle stolove unutar lokalne zajednice, a i po samim školama.	NVO; Osnovne škole i SŠC Hadžići; Lokalna zajednica;
U oblasti obrazovanja je primjetan relativno nizak stepen visoko obrazovanih mladih osoba, a naročito je uočljiv podatak o skoro nultoj vrijednosti magistarskog i doktorskog obrazovanja među mladima općine. Mladi su zainteresirani za analizu i uvid u situaciju na tržištu rada prilikom odabira zanimanja.	Mladi se školuju za zanimanja za koja imaju sklonosti i sa kojima su konkurentniji na tržištu rada.	Posvetiti kroz predavanja posebnu pažnju sklonostima i uočavanju istih od strane stručnih osoba.	JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“; Osnovne škole i SŠC Hadžići; NVO; Nadležne službe Općine Hadžići;

ZAPOŠLJAVANJE

Visoka stopa nezaposlenosti je jedan od najvećih problema sa kojima se susreću mladi.

Kada je u pitanju zaposlenost na području Općine Hadžići, stanje je sljedeće

- Ukupan broj nezaposlenih lica na dan 31.12.2017. godine 5745(podaci JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“);
- Od ukupnog broja nezaposlenih ne evidenciji Biroa za zapošljavanje Hadžići nalazi se 325 nezaposlenih osoba od 15-19 godina, 760 nezaposlenih osoba od 20-24 godine, 798 nezaposlene osobe od 25-29 godina starosti, te 701 nezaposlenih od 30-34 godine života.
- Na tržištu rad se najviše u VSS traže diplomirani pravnici, ekonomisti, inženjeri, u SSS najviše se traže prodavci, sekretarice-administrativni radnici, u KV zidari, tesari...
- Poslodavci uz određena zanimanja, uglavnom traže dodatne vještine, kao što je znanje rada na računaru, znanje određenog stranog jezika, vozački ispit i slično, što je vjerovatno i razlog za zainteresovanost mladih za ove neformalne programe obrazovanja (škole stranih jezika, informatike i sl.), jer se od 300 ispitanika njih 169 izjasnilo da su zainteresovani za programe neformalnog obrazovanja.

Prema dostupnim podacima od ukupnog broja nezaposlenih 1483 je sa stručnim obrazovanjem SSS, dok je najviše nezaposlenih NKV, njih 2010.

Pregled broja nezaposlenih u općini Hadžići:

Tabela br.9

Godine starosti	Ukupno	VSS	Stepen stručnog obrazovanja						
			VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
15-19	325	0	0	145	0	1	152	0	27
20-24	760	37	2	331	0	1	318	0	60
25-29	798	119	4	276	0	0	272	2	82
30-34	701	61	2	197	0	0	263	1	171

35-39	754	27	9	172	0	1	226	6	311
40-44	571	4	1	81	0	0	161	2	322
45-49	632	2	2	89	0	1	199	5	334
50-54	608	3	2	129	0	3	147	1	323
55-59	419	1	4	54	2	5	97	0	256
60 i više	177	3	0	9	0	2	38	1	124
Ukupno	5745	257	26	1483	2	14	1873	18	2010

Broj nezaposlenih Magistara : 62

Prema podacima dobivenim iz ankete preko 50% mladih nije upoznato sa stanjem na tržištu rada, što je vjerovatno i razlog što prema zadnjem podatku dobivenom od JU “Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo” na njihovoj evidenciji na dan 31.12.2016.. godine, nalazi 257 nezaposlena sa visokom stručnom spremom, dok je od 5745 nezaposlene osobe njih 2757 koje prvi put traže zaposlenje. Do 35 godina starosti je 1486 osoba.

Također, preko 50% mladih je zainteresovano za volontersko djelovanje u cilju dobivanja određenog iskustva, radi lakšeg zaposlenja.

Podatak o kojem mladi nisu dovoljno informisani jeste da u sklopu JU “Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo”, od marta ove godine egzistira CISO centar (Centar za informisanje, savjetovanje i obuku mladih od 15-30 godina starosti). Prema navodima JU “Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo” iz Hadžića imaju najmanji odziv nezaposlenih osoba CISO centru, vjerovatno iz razloga što se isti nalazi na adresi ulica Ložionička 5, a plaćanje prevoza predstavlja značajan problem za nezaposlene osobe.

Problemi mladih

Analizirajući potrebe i probleme mladih ljudi, kada je u pitanju zapošljavanje na području naše općine, dobivene na osnovu istraživanja i podataka od JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“, ističe se sljedeće:

- Zbog neusklađenosti ponude radne snage, sa potrebama tržišta rada, mladim ljudima je otežan dolazak do prvog zaposlenja - nisu u prilici da odrade pripravnički staž i steknu barem jednu godinu radnog iskustva, što je jedan od preduslova za ostvarivanje odgovarajućeg stalnog zaposlenja;
- Mladi nisu zainteresovani za angažovanje na volonterskoj osnovi iako na taj način mogu steći dodatne sposobnosti, vještine i znanja, vjerovatno i zbog toga što volonterski rad u našem društvu nije afirmisan niti priznat u sistemu vrijednosti;
- Kod mladih je izraženo nepovjerenje u legalnu zakonsku proceduru za pronalaženje radnog mjesta, te zbog toga često i ne podnose aplikacije za posao iako imaju sve potrebne kvalifikacije za radno mjesto za koje je raspisan konkurs, odnosno na kojem postoji potražnja za popunjavanjem istog;
- Zbog neobaviještenosti o određenim informativnim i savjetodavnim centrima, mladi ljudi nisu u mogućnosti da raspoložu sa informacijama o širokom spektru pitanja, kao što su: slobodne aktivnosti, sport, kulturne aktivnosti, privremeno zaposlenje, stručnoosposobljavanje i obuke;
- Zbog nedovoljne upućenosti mladi često odabiru zanimanja s kojima imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završetka školovanja; Veliki broj mladih ljudi zbog finansijskog stanja

nisu u prilici da se edukuju u skladu sa tehnološkim napretkom vremena u kojem žive ili da već stečeno znanje (poznavanje stranih jezika, poznavanje rada na računaru) verifikuju.

Strateški ciljevi, mjere i programi

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe / institucije
Kod mladih je izraženo nepovjerenje u legalnu zakonsku proceduru za pronalaženje radnog mjesta, te zbog toga često i ne podnose aplikacije za posao i ako imaju sve potrebne kvalifikacije za radno mjesto za koje je raspisan konkurs.	Mladi su stekli potrebna znanja o zakonskim procedurama pri zapošljavanju, kao i saznanja da poslodavac mora ispoštovati iste, u protivnom će se usprotiviti na zakonom propisan način jer u njega dovoljno vjeruju	Organizirati predavanja i okrugle stolove na temu „Zakonski okvir pri zasnivanju radnog odnosa“. Na web stranici prezentirati saznanja i korisne informacije o zakonskoj legislativi za zapošljavanje.		JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“; NVO; Komisija za sport i mlade; Službenik za mlade
Mladi nisu informisani o aktivno pronalaženju posla, ne poznaju kako i na koji način aktivno tražiti posao, kako aplicirati, na koji način napisati biografiju, i slično, odnosno kako na što profesionalniji način prezentirati poslodavcu svojaznanja, vještine i sposobnosti. Zbog neobaviještenosti određenim informativnim i savjetodavnim centrima, mladi ljudi nisu u mogućnosti da raspolažu sa informacijama o širokom spektru pitanja koja su za njih značajna.	Jedna četvrtina mladih koji se nalaze na evidenciji Biroa za zapošljavanje je prošla seminare o načinu i metodama zaposlenja, pisanja CV-a, kao i načinima upoznavanja poslodavca o svojim znanjima vještinama i sposobnostima. Povećana obaviještenost mladih o određenim pitanjima, koja se njih tiču.	Organizovati i sprovesti obuku o načinu i metodama aktivnog traženja posla (korištenje WEB portala), o pisanju biografije (CV) i prijavnice na konkurs ili oglas, kao i načina i vještina vođenja intervjua. Na web stranicu predstaviti informacije koje su bitne za mlade.		Službenik za mlade; JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“; NVO; Sekcije učenika SŠC Hadžići i OŠ; Komisija za sport i mlade; NVO; Osnovne škole i SŠC Hadžići; JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“; Redakcijski kolegij koji radi na izradi Informativnog biltena; JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“; Komisija za sport i mlade; Službenik za mlade; Službenik za informisanje;

<p>Veliki broj mladih ljudi zbog finansijskog stanja nije u prilici da se edukuje u skladu sa tehnološkim napretkom vremena u kojem živi ili da već stečeno znanje (poznavanje stranih jezika, poznavanje rada na računaru) verifikuje. Zbog neusklađenosti ponude radne snage, sa potrebama tržišta rada, mladim ljudima je otežan dolazak do prvog zaposlenja - nisu u prilici da odrade pripravnički staž i steknu barem jednu godinu radnog iskustva, što je jedan od preduslova za ostvarivanje odgovarajućeg stalnog zaposlenja. Shodno prethodnom, mladi nisu pretjerano zainteresovani za angažovanje na volonterskoj osnovi iako na taj način mogu steći dodatne sposobnosti, vještine i znanja, vjerovatno i zbog toga što volonterski rad u našem društvu nije afirmisan niti priznat u sistemu vrijednosti.</p>	<p>Učenje stranih jezika, kao i poznavanje informatičke tehnologije je jako bitan segment ovog društva i mladi koriste to znanje za obavljanje poslova u svojoj struci, odnosno na svom poslu i prilikom pronalaženja istog. U cilju pronalaska zaposlenja, mladi su dužni odazivati se na pozive JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“ i aplicirati na ponuđeno radno mjesto. Volonterizam je priznat oblik društvenog angažovanja i treba ga upražnjavati, pa je tako i 2011. godina proglašena Evropskom godinom volontiranja.</p>	<p>Održavati kurseve engleskog i drugih stranih jezika, te informatike za mlade koji su na evidenciji JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“. U saradnji sa drugima raditi na štampanju brošura, letaka i sl. koji imaju za cilj pomoći mladima da svoje probleme svedu na nižu razinu, te na osnovu već postojećeg Informativnog biltena koji izdaje Općina Hadžići, uvrstiti i rubriku koja će informisati mlade o trenutnom stanju kada je u pitanju zaposlenost. Uvesti mehanizme (pogodnosti i prednosti) za mlade koji se aktivno i volonterski uključuju u rad zajednice.</p>		<p>Nadležne službe općine; Osnovne škole i SŠC Hadžić</p>
---	---	---	--	---

Zbog nedovoljne upućenosti mladi često odabiru zanimanja s kojima imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završetka školovanja.	Svi učenici osmih i devetih razreda osnovnih i završnih razreda srednjih škola imaju podatke o aktuelnoj ponudi i potražnji zanimanja.	Dostaviti osnovnim i srednjoj školi informacije o tome koja su zanimanja tražena, koja nisu i koji broj od njih čeka na posao.	.	
--	--	--	---	--

SOCIJALNA POLITIKA I EKOLOGIJA

Pod socijalnim položajem podrazumijeva se „položaj koji pojedinac zauzima u određenoj društvenoj grupi ili društvenoj strukturi na temelju svog porijekla, ekonomske moći ili ličnih sposobnosti i obrazovanja“ (Bešić, 2013: 30). Najveći problemi mladih osoba su socioekonomske prirode uključujući nizak životni standard, nezaposlenost i nedostatak životne perspektive. Uslijed nepovoljnog ekonomskog položaja (siromaštvo i nezaposlenost) mlade osobe gube svoje mjesto u društvu i bivaju isključene iz različitih mreža socijalnih odnosa. Mlade nezaposlene osobe veoma često se nalaze u situaciji socijalne isključenosti koja podrazumijeva neuspjeh u jednom ili više sljedećih socijalnih sistema (Bašić, Ferić, Kranželić, 2008: 114):

- demokratsko-pravnom sistemu,
- radno-tržišnom sistemu,
- sistemu socijalne dobrobiti,
- sistemu porodice i sistemu lokalne zajednice.

Najizloženiji riziku od društvene isključenosti su: (1) djeca bez roditeljskog staranja, djeca sa invaliditetom, romska djeca, raseljena djeca i djeca koja žive u ruralnim područjima; (2) mladi starosti između 15 i 25 godina; (3) osobe sa invaliditetom; (4) starije osobe; (5) raseljene osobe i (6) Romi.

Kada je riječ o socijalnoj isključenosti mladih, najranjivije skupine su: (1) mladi sa invaliditetom, (2) mladi sa poremećajima u ponašanju te (3) mladi bez podrške porodice. Navedene grupe mladih nalaze se u situaciji da im je potrebna jedna ili više usluga koje ne pruža sektor socijalne politike.

Analiza stanja

Socijalna prava građana na području Općine Hadžići se ostvaruju putem Službe za boračko invalidsku, socijalnu i zdravstvenu zaštitu i izbjegla i raseljena lica Općine Hadžići, putem JU Centar za socijalni rad i putem Službe socijalne zaštite Općine Hadžići.

Služba za boračko invalidsku, socijalnu i zdravstvenu zaštitu i izbjegla i raseljena lica Općine Hadžići u okviru svoje djelatnosti građanima omogućava ostvarivanje prava na dodatak na djecu, naknadu umjesto plate ženi majci u radnom odnosu, naknadu ženi majci van radnog

odnosa, jednokratnu pomoć za opremu novorođenog djeteta, pomoć u prehrani djeteta i smještaj djece u ustanove predškolskog odgoja, a u skladu sa Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom („Službene novine Federacije BiH“, broj 36/99, 56/04 i 39/06) i Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 16/02).

Zaštita porodice sa djecom

Zaštita porodice sa djecom ima za cilj:

- da se osiguraju svoj djeci približno jednaki uslovi za zdrav i pravilan fizički, intelektualni i emocionalni razvoj u porodici,
- pomoć u ostvarivanju njene reproduktivne uloge, njezi, podizanju, odgoju i zaštiti djece i poboljšanju kvaliteta života porodice,
- razvijanje humanih odnosa u skladu sa načelima građanskog morala i solidarnosti.

Pregled Broja korisnika i potrebnih sredstava po osnovu zaštite porodice sa djecom april 2015/april 2016. godine

Tabela br. 10

R/B	Oblik zaštite	Broj korisnika			Izdvojena sredstva		
		IV/2015	IV/2016	INDEKS 16/15	IV/2015	IV/2016	INDEKS 16/15
1.	Dječiji dodatak*	1104	1004*	90,94	70.207,50	64.366,50	91,68
2.	Zdravstvena zaštita	74	75	101,35	1.480,00	1.100,00	74,32
3.	Naknada plaće porodilji u radnom odnosu	78	53	67,95	39.904,15	28.626,89	71,74
4.	Novčana pomoć porodilji van radnog odnosa	159	138	86,79	30.780,00	29.700,00	96,49
5.	JNP za opremu novorođenog djeteta	8	3	37,50	1.680,00	630,00	37,50
6.	Pomoć u prehrani djeteta	8	3	37,50	384,00	144,00	37,50
7.	Subvencija obdaništa	10	10	100,00	1.400,00	1.400,00	100,00
UKUPNO:		1444	1286	89,06	145.835,65	125.967,39	86,38

Upoređujući podatke iz aprila prošle godine sa tekućom godinom došlo je do smanjenja korisnika iz oblasti dječije zaštite i to:

- korisnici dječijeg dodatka za 9,06%
- korisnici naknade plaće porodilji u radnom odnosu za 32,05%
- korisnici novčane pomoći porodilji van radnog odnosa za 13,21%
- korisnici jednokratne novčane pomoći i pomoći u prehrani za 62,50%, a time i manja izdvajanja novčanih sredstava za 13,62%.

Ne postoje tačni pokazatelji koliko od ukupno ostvarenih korisnika se odnosi na populaciju mladih, alin s obzirom na vrstu prava može se reći da u najvećem dijelu ova prava ostvaruju mladi.

**Pregled
broja korisnika i izdvojenih sredstava
po osnovu zaštite CŽR-a (april 2015./april 2016. godine)**

Tabela broj 11.

R/B	Oblik zaštite	Broj korisnika			Izdvojena sredstva		
		IV/2015	IV/2016	INDEKS % 16/15	IV/2015	IV/2016	INDEKS % 16/15
1.	Lična invalidnina	59	57	96,61	13.856,31	13.164,66	95,01
2.	Mjesečno lično novčano primanje	34	33	97,06	19.929,10	19.342,96	97,06
3.	Dodatak za tuđu njegu	4	3	75,00	2.051,52	1.465,37	71,43
4.	Ortopedski dodatak	28	28	100,00	3.704,36	3.704,36	100,00
5.	Porodična invalidnina	70	65	92,86	18.089,79	16.674,25	92,17
6.	Zdravstvena zaštita	17	16	94,12	340,00	320,00	94,12
UKUPNO:		212	202	95,28	57.971,08	54.671,60	94,31

Služba socijalne zaštite Općine Hadžići, funkcioniše pri JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ Sarajevo. Usluge socijalnog i drugog stručnog rada prate provođenje i primjenu odredaba Federalnog Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, Kantonalnog Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom, na primjeni odredaba Porodičnog Zakona FBiH, Krivičnog Zakona FBiH u dijelu koji se odnosi na maloljetne počiniocima krivičnih djela, kao i lica koja su počinila krivično djelo u stanju neuračunljivosti, Zakona o zaštiti duševno oboljelih lica, Zakon o zaštiti od nasilja, Uredbe o subvencioniranju troškova grijanja, Uredbe o priznavanju pravana topli obrok u javnim kuhinjama Kantona Sarajevo, Uredbe o priznavanju pravana troškove dženaze-sahrane –ukopa, Pravilnika o učešću u troškovima smještaja korisnika smještenih u ustanovu socijalne zaštite i srodnika obaveznihna izdržavanje i drugih Zakona, Uredbi, Pravilnika, Zaključaka I akata koji se odnose na pružanje određenih usluga i oblika pomoći i zaštite licima koja se nađu u stanju socijalne potrebe. Pored navedenog, prate se i drugi zakonski propisi neophodni u radu ove Službe. JU Centar za socijalni rad poseban angažman i ingerencije ima u poslovima neposrednog organizovanja socijalne zaštite i primjeni propisa iz oblasti iste, zaštiti osoba izloženih nasilju, preventivnom radu u oblasti socijalne zaštite i porodične zaštite, pružanju usluga socijalnograda, ostvarivanju prava iz oblasti socijalne zaštite u prvom stepenu, obavljanju poslova iz oblasti dječije i porodične zaštite, zaštiti odgojno zanemarene i zapuštene djece, učestvovanjuu izvršavanju poslova starateljstva, te obavljanju savjetodavnog i savjetovališnog rada koji u velikom broju tretiraju i populaciju mladih ljudi.

Kada je riječ o socijalnoj isključenosti mladih, najranjivije skupine su: (1) mladi sa invaliditetom, (2) mladi sa poremećajima u ponašanju te (3) mladi bez podrške porodice. Navedene grupe mladih nalaze se u situaciji da im je potrebna jedna ili više usluga koje ne pruža sektor socijalne politike.

Zadatak svih nivoa vlasti (državni/entitetski/općinski) jeste da putem instrumenata socijalne politike potpomogne predmetnim kategorijama.(Ukupan broj djece u osnovnim školama a koja su u statusu djece sa posebnim potrebama je 193).

Mladi sa invaliditetom:

Osobe sa invaliditetom nastoje postići najveću moguću samostalnost, ekonomsku nezavisnost i punu integraciju u društvenoj zajednici u kojoj žive, a zadatak svih nivoa vlasti (državni/entitetski/općinski) jeste da putem instrumenata socijalne politike ta nastojanja podrži i potpomogne. Mlade osobe sa invaliditetom heterogena su skupina, sa različitim vrstama i stepenima ograničenja sposobnosti. Pojednim skupinama potrebne su posebne zdravstvene i socijalne usluge, drugima specijalni obrazovni programi, a većini i materijalna pomoć. U procesu odrastanja, osamostaljivanja i aktivnog uključivanja u zajednicu u kojoj žive, mlade osobe sa invaliditetom suočene su sa nizom prepreka, od fizičkih barijera preko nemogućnosti artikuliranja vlastitih zahtjeva i učešće u odlučivanju do slabo razvijene društvene svijesti zajednice o potrebi njihovog društvenog uključivanja. U trenutnom ekonomskom i socijalnom kontekstu mlade osobe sa invaliditetom u BiH imaju male mogućnosti za samostalan život te se izbor svodi između života sa roditeljima i života u specijaliziranim ustanovama. I pored postojanja poticajnih mjera za zapošljavanje osoba sa invaliditetom, kao što je npr. Program zapošljavanja osoba sa invaliditetom – „solidarnost na djelu“ koji provodi Služba za zapošljavanje Kantona sarajevo, radno-tržišna uključenost mladih osoba sa invaliditetom je otežana. Uslijed nezaposlenosti mlade osobe sa invaliditetom se nalaze u teškoj finansijskoj situaciji te svoje potrebe za liječenjem i rehabilitacijom zadovoljavaju uz finansijsku podršku porodice i/ili korištenjem različitih oblika socijalne pomoći. Ekonomska zavisnost od roditelja i institucionalnih oblika socijalne pomoći mladima osobama sa invaliditetom ne pruža dobru životnu perspektivu.

Mladi sa poremećajem u ponašanju:

U stručnim i naučnim krugovima, ali i u svakodnevnom životu, se osim pojma poremećaj u ponašanju, koriste i drugi termini kao što su rizično ponašanje, devijantno ponašanje, disocijativno ponašanje, kriminalno ponašanje, poremećaji u emocijama i ponašanju, odgojna zapuštenost, društvena neprilagođenost i dr.

Mladi bez podrške porodice:

Grupa mladih osoba koji su iz različitih razloga ostali bez podrške porodice zahtjeva veliku odgovornost društva u pogledu izjednačavanja životnih prilika. Za mlade osobe o kojima ne mogu brinuti njihove porodice, javne službe postaju „institucionalni roditelji“ te time imaju odgovornost podržavanja mladih do njihovog osamostaljivanja. Odgovornost društva za obrazovanje mladih bez roditeljske skrbi prestaje nakon što mlada osobe završi srednju školu. Po završetku srednjoškolskog obrazovanja, mladi moraju napustiti dom, te se suočavaju sa problemom nezaposlenosti i neriješenim stambenim pitanjem.

Pregled korištenja socijalne zaštite po kategorijama

Tabela broj 12.

Redni broj	Kategorija	2015	2016
1.	Mladi sa poremećajem u razvoju Mladi sa društveno negativnim ponašanjem	8	10
2.	Mladi, ovisnici o psihoaktivnim supstancama	0	0
3.	Broj izrečenih mjera	6	1
4.	Mladi u maloljetničkom zatvoru	0	0
5.	Mladi u odgojno popravnom domu	0	0
6.	Djeca bez roditeljskog staranja	17	10
7.	Odgojno zanemarena djeca	45	8
8.	Odgojno zapuštena djeca	33	5
9.	Djeca čiji je razvoj ometen por. Prilikama prilikama	140	91
10.	Djeca izložena zlostavljanju i nasilju u porodici	21	50
11.	Broj posredovanja	32	30
12.	Broj razvedenih brakova/pokrenuti postupci/	21	20

Karakteristike delinkventnog obrasca ponašanja su sledeće:

- bežanje sa časova i popuštanje u školi – prvi i najčešće sigurni pokazatelj da se dete menja; naročito indikativan kod višednevnih izostanaka iz škole,
- maltretiranje mlađih osoba (braće, sestara, komšija, prijatelja) i to kako fizičko tako i verbalno maltretiranje – ukazuje na to da mladoj osobi ovakvo ponašanje nije strano i da nema dovoljno jake mehanizme da ga uspešno kontroliše,
- razbijanje stvari po kući – u „napadima besa“ ili kada mu nešto prosto nije po volji, najčešće vezano za novac, izlaske, učenje ili sređivanje sobe,
- učestalo gledanje video klipova sa nasilnim sadržajem,
- mučenje životinja – slično već pomenutom maltretiranju osoba mlađih od sebe,
- pripadnost rizičnim grupama, kao što su: navijačke (naročito huliganske) grupe, klike, gangovi i sl. – koje karakteriše stalno članstvo, ustaljena hijerarhija, tipičan stil komuniciranja i oblačenja i sl.

Asocijalno ponašanje je poremećaj u ponašanju koji se manifestuje nepostojanjem interesovanja za društveni život, suženim krugom prijatelja, lošim kvalitetom interpersonalnih komunikacija i odnosa, i uopće pasivnošću i nezainteresovanošću individue za svijet koji je okružuje. Asocijalna osoba za razliku od delikventa ne čini protivdruštvene radnje, već se distancira od društva.

Prevenција:

Kada govorimo o prevenciji delikventnog i asocijalnog ponašanja mladih Centar za socijalni rad Hadžići je u saradnji sa partnerima proveo niz projekata, te posebno i projekte prevencije na nivou škola, kroz edukativna predavanja, te rad sa djecom i omladinom.

Problemi mladih

Analizom stanja je utvrđeno da na području Općine Hadžići postoji niz problema u ovim oblastima. Jedan broj problema se ne može rješavati na nivou općine, neki od problema zahtijevaju dugoročno rješavanje, a neki se odmah mogu i moraju rješavati i radi se o sljedećim:

1. Delinkventno i devijantno ponašanje mladih ljudi, koje se izražava na način da se radi o manjem broju uglavnom recidivista, a koji najčešće dolaze iz nepotpunih porodica. Potrebno je jačati tradicionalnu strukturu porodice, jačati aktivnosti na usmjeravanju mladih da se bave drugim aktivnostima (sportska udruženja, volonterski rad i sl);
2. Prisutnost konzumiranja opojnih droga i maloljetničkih trudnoća. Potrebno jačati aktivnosti na razvoju svijesti o štetnosti pušenja, ovisnostima, toksikomaniji i seksualnom obrazovanju;
3. Problem otežanih mogućnosti mladih sa posebnim potrebama da se osposobljavaju u ustanovama specijaliziranim za ovu kategoriju učenika zbog udaljenosti istih;
4. Problem nedovoljnog poznavanja načina očuvanja oralnog zdravlja trudnica i majki djece što negativno utiče na oralno zdravlje djece i omladine. Potrebno provoditi edukativne programe i organizovati radionice na temu prevencije oralnog zdravlja;
5. Mladi imaju poroke, prije svega u konzumiranju duhanskih proizvoda.
6. Problem zdravlja mladih ljudi su njihove loše navike, od nedostatka fizičke aktivnosti, preko štetnih navika do agresivnosti, lošeg držanja, pretilosti, problema sa vidom i dr.
7. Problem seksualnog obrazovanja mladih, na lošem je nivou, jer je jako puno maloljetničkih trudnoća. O kontracepciji, polno prenosivim bolestima i infekcijama urogenitalnog trakta, mladi nisu u dovoljnoj mjeri upoznati.

Kada govorimo o prevenciji asocijalnog ponašanja mladih Centar za socijalni rad Hadžići je u saradnji sa partnerima proveo **niz projekata** u x . godini, te posebno i projekte prevencije na nivou škola, kroz edukativna predavanja, te rad sa djecom i omladinom. Kao najčešće vrste asocijalnog ponašanja u srednjim školama navode se:

- Izostanci sa nastave;
- Uništavanje školske imovine;
- Teške krađe;
- Oštećenje tuđe stvari;
- Krađa, te krađa u pokušaju;
- Učestvovanje u tuči;
- Bračna zajednica sa maloljetnikom;
- Nasilje u porodici;
- Nasilničko ponašanje;
- Posjedovanje narkotičkih sredstava;

- Nanošenje lakih tjelesnih povreda.

Zdravstvena zaštita mladih se na području Općine ostvaruje kroz Dom zdravlja sa područnim ambulantama u okviru kojih se ostvaruje primarna i specijalistička zdravstvena zaštita i stomatološka zaštita, te kroz djelovanje Zavoda za zaštitu žene i materinstva.

U razgovoru sa direktorom i šefovima službi u Domu Zdravlja, dobili smo zaključke da postoje određeni nedostaci, ali većina njih nije u ingerencijama Općine, od ukidanja školskog dispanzera do nedostataka kadra.

Što se tiče seksualnog obrazovanja mladih, na lošem je nivou, jer je jako puno maloljetničkih trudnoća. O kontracepciji mlade djevojke nisu puno upoznate, ali ni sa polno prenosivim bolestima i infekcijama urogenitalnog trakta. Poseban problem predstavlja romska populacija sa višestrukim trudnoćama, od kojih su mnoge neželjene, a djevojke i žene u toj populaciji ne znaju kako se zaštititi, niti dolaze na redovne preglede.

Što se tiče stomatološke zaštite, ona je u prosjeku čitave države. Djeca samo u nekim razredima imaju sistematske preglede i za veliki broj te djece to je i jedini pregled koji rade kod stomatologa. Postoji velika neinformisanost i neznanje kod tek vjenčanih mladih i trudnica o mogućnostima i potrebama prevencije i održavanja kako sopstvenog, tako i oralnog zdravlja buduće djece. Skoro pola anketiranih mladih puši, odnosno konzumira cigarete. Na području Općine Hadžići ne postoje aktivna ekološka društva tako da edukacija mladih iz oblasti zaštite čovjekove okoline se u najvećoj mjeri vrši kroz školske sekcije, te u manjem obliku kroz udruženja građana (najčešće su to planinarska društva). Poslove uređenja životne sredine u okviru svoje nadležnosti vrši JKP Komunalac Hadžići i JKP Rad, dok zadatak da vrši promociju prirodnih ljepota Općine ima Turistička zajednica Kantona Sarajevo i nadležne službe Općine Hadžići.

Naravno ne može se zanemariti itekako važna uloga školskih ustanova na području Općine: tri osnovne škole, srednjoškolski centar i dva dječija vrtića.

Rezultati ankete kazuju da 76% ispitanih nije zadovoljno odnosom mladih prema pitanju zaštite životne sredine, dok bi ih 63% podržalo i učestvovalo u aktivnostima na poboljšanju zaštite životne sredine kao što su: pošumljavanje, čišćenje rijeka, recikliranje, uređenje

Upoređujući podatke iz aprila prošle godine sa tekućom godinom došlo je do smanjenja korisnika iz oblasti dječije zaštite i to:

- korisnici dječijeg dodatka za 9,06%
- korisnici naknade plaće porodilji u radnom odnosu za 32,05%
- korisnici novčane pomoći porodilji van radnog odnosa za 13,21%
- korisnici jednokratne novčane pomoći i pomoći u prehrani za 62,50%, a time i manja izdvajanja novčanih sredstava za 13,62%.

Strateški ciljevi, mjere i programi

Problem	Željeni rezultati	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne/osobe institucije
Delinkventno i devijantno ponašanje mladih ljudi, koje se izražava na način da se radi o manjem broju uglavnom recidivista, a koji najčešće dolaze iz nepotpunih porodica. Potrebno je jačati tradicionalnu strukturu porodice, jačati aktivnosti na usmjeravanju mladih da se bave drugim aktivnostima (sportskaudruženja, volonterski rad i sl).	Mladi (i njihove porodice) žive u „zdravijoj“ sredini. Obezbjediti kroz određeni projekat grupu volontera, koji će kroz druženje sa djecom iz takvih porodica, pomoći djeci, a kod sebe izgrađivati profesionalan odnos. Obavljeni okrugli stolovi s ciljem savjetodavnog rada sa roditeljima.	Organizovati edukaciju roditelja i pedagoga opravima mladih i djece. Organizovati okrugle stolove po mjesnim zajednicama s ciljem upoznavanja sa problemima i iznalaženja rješenja za iste.		MUP KS; Centar za socijalni rad; NVO; Škole i Vijeća učenika i roditelja; Općina i MZ; Eksperti iz pojedinih oblasti;
Prisutnost konzumiranja opojnih droga i maloljetničkih trudnoća. Potrebno jačati aktivnosti na razvoju svijesti o štetnosti pušenja, ovisnostima, toksikomaniji i seksualnom obrazovanju.	Podignuta svijesti kod mladih o posljedicama nekontrolisanog konzumiranja alkohola, cigareta i drugih opijata. Broj mladih koji konzumiraju opojna sredstva je smanjen na minimum.	Nastaviti sa organizovanjem predavanja i okruglih stolova na temu prevencije bolesti ovisnosti; Educirati mlade putem medija i štampanih materijala;		Dom zdravlja; Centar za socijalni rad; Škole; NVO; Nadležne općinske službe;

<p>Problem nemogućnosti mladih sa posebnim potrebama da se osposobljavaju u ustanovama specijaliziranim ovu kategoriju učenika zbog udaljenosti istih.</p>	<p>Mladima sa posebnim potrebama omogućeni uslovi za zadovoljenje socijalnih potreba.</p>	<p>Jedna od aktivnosti svakako jeste i poduzimanje koraka da se obezbijede besplatan prevoz djece koji je organizovan od strane Općine Hadžići dodatno proširi i time obezbijede potrebni uslovi za djecu koja žele da se osposobljavaju u ovim ustanovama da to i čine.</p>	<p>NVO; Osnovne škole i SŠC Hadžići; Centar za socijalni rad; Nadležne općinske službe;</p>
<p>Mladi imaju poroke, prije svega u konzumiranju duhanskih proizvoda.</p>	<p>Mladi su upoznati sa negativnim posljedicama pušenja i konzumiranja alkohola. Korištenje poroka među mladima se smanjilo za 20%.</p>	<p>Nastaviti sa predavanjima i okruglim stolovima na temu štetnosti duhana i alkohola. Prezentirati iskustva medicinskih radnika o štetnosti poroka uz prikaz oboljenja koja su posljedica konzumiranja duhana i alkohola.</p>	<p>Dom zdravlja; Škole; Nadležne općinske službe;</p>

<p>Problem nedovoljnog poznavanja načina očuvanja oralnog zdravlja trudnica i majki djece što negativno utiče na oralno zdravlje djece i omladine. Potrebno provoditi edukativne programe i organizovati radionice na temu prevencije oralnog zdravlja.</p>	<p>Uvesti redovno savjetovanje mladih minimalno 2 puta godišnje) o temama: Šta je karijes, šta ga uzrokuje, kako ga spriječiti, kako pravilno održavati oralnu higijenu. Napravljene kvalitetne brošure sa ciljem edukacije i prevencije bolesti.</p>	<p>Izraditi brošure sa ciljem edukacije o načinima očuvanja oralnog zdravlja. Organizovati radionice i okrugle stolove sa ciljem informisanja o značaju oralnog zdravlja te o načinima očuvanja istog.</p>	<p>Dom zdravlja; Nadležne općinske službe; NVO; Stručnjaci iz potrebnih oblasti;</p>
---	---	--	--

KULTURA I SPORT

Sport

Organizacije u sportu – klubovi

Na području Općine Hadžići funkcionišu 24 organizacije i udruženja u sportu - klubovi koji okupljaju oko 1.200 učesnika registrovanih u svim starosnim dobima i u oba spola. Funkcionišu kao škole sporta i rekreacije ili se takmiče na zvaničnim prvenstvima u okviru strukovnih saveza. Takmičari hadžićkih klubova učesnici su najvećih sportskih manifestacija kao reprezentativci BiH u individualnim i kolektivnim sportovima ili sportskim granama. Problemi ekipnih a i pojedinačnih sportova najprije se ogledaju u nedostatku finansijskih sredstava, jer je općepoznato da najveći problemi svih sportskih klubova u državi su upravo oni finansijske prirode. Velika većina problema koji su navedeni u prethodnoj Strategiji za mlade općine Hadžići (2012-2015) su sanirani u većem ili manjem obimu, odnosno više ili manje uspješno, ali ono što je evidentno, je to, da se pristupilo rješavanju svih problema koji su navedeni u prethodnoj strategiji.

Kada je u pitanju FK „Radnik“ kao klub koji okuplja najveći broj mladih sportista možemo kazati da su uslovi za treniranje dosta dobri zbog ulaganja u infrastrukturu posljednjih godina, te je izuzetno važno učiniti sve da se zadrži kontinuitet ulaganja na ovom polju. Jedan od prioritetnih zadataka na ovom polju bio bi sanacija igrališta, odnosno samog igrališta na stadionu FK Radnik. Sport koji je ujedno i bazni sport, odnosno atletika kao kraljica sportova trenutno nema ulogu koja joj objektivno i pripada.

Atletski rezultati naših osnovaca i srednjoškolaca već deceniju su ispred svih kako u Kantonu Sarajevo tako i u Federaciji BiH, pa se otvoreno nameće pitanje izgradnje atletske staze na

gradskom stadionu čijom bi izgradnjom zasigurno udarili temelje jednom od najuspješnijih klubova, kako u BiH tako i šire.

Kada je u pitanju streljački sport na našoj općini, trenutno egzistira SK „Igman“ koji je jedan je od najstarijih klubova na Kantonu Sarajevo i posljednjih godina bilježi odlične rezultate što svake godine potvrđuje status članova kao reprezentativaca različitih uzrasnih kategorija. Uslovi u kojima rade nisu zadovoljavajući te je potrebno osposobiti streljanu i učiniti sve što je moguće kako bi dodatno unaprijedili uslove rada. Takođe smatramo za neophodno da se ovaj sport što više omasovi na prostoru naše općine, i da se uradi sve što je potrebno na tom polju, kako bi što veći broj mladih ljudi bio u mogućnosti da se bavi ovim vidom sporta, jer je naučno dokazano da osobe koje se bave streljaštvom imaju puno bolju moć koncentracije te samokontrole, što je itekako potrebno u ovako stresnom vremenu u kojem trenutno živimo.

U razgovorima sa predstavnicima borilačkih sportova (prije svega TKD klub "Centar", TKKlub „Zlatni ljiljani“, „Defendo academy“, KBS „Wizard“ KK „Hadžići“ kao i sa ostalim klubovima koji djeluju na području naše općine) evidentan je nedostatak finansijskih sredstava za adekvatno bavljenje ovim sportovima. Jedan od ključnih problema je nedostatak sredstava za nabavku opreme, kako bi se trenažni procesi mogli odvijati u skladu sa svjetskim standardima te u skladu s tim, da bi naši sportisti mogli biti konkurentni na međunarodnom polju.

Također, jedan od najvećih problema je odlazak na takmičenja, pogotovo ona koja se odvijaju na međunarodnoj sceni, jer većina sportista ovih klubova nije u stanju da sama isfinansira troškove putovanja i samog takmičenja.

Isto tako, iako postoje dvije manje sale za borilačke sportove koje pripadaju TKD „Centru“ i Defendo Akademiji, na našoj općini ne postoji sala koja bi bila namjenski predviđena za borilačke sportove, sa odgovarajućim kapacitetom, jer trenutne dvije sale svojim kapacitetima ne mogu odgovoriti zahtjevu svih koji su zainteresovani za bavljenje navedenim sportovima.

Stoga bi ovim sportovima u kojima naši mladi ostvaruju zapažene rezultate širom BiH i Evrope, trebalo dati odgovarajući značaj, prije svega obezbjeđenjem adekvatnog prostora u kojima treniraju, te svakako i nastavkom pružanja podrške samom radu sportskih udruženja.

Također se nameće pitanje izgradnje otvorenog bazena koji svakako zaslužuje da bude dio dugoročnih procesa na općini Hadžići. Isto tako treba istaknuti važnost uspostavljanja čvrste saradnje između sportskih klubova i škola te promovisanje postignutih rezultata prije svega od strane lokalnih medija, a zatim i šire.

Inicirati uvođenje sportskih stipendija na mjesečnom nivou, za sportiste sa prebivalištem na području Općine Hadžići koji prema svojim rezultatima pripadaju kategoriji „vrhunskih sportista“ ili su blizu ostvarenja takvih rezultata.

Kada govorimo o finansiranju sportskih projekata iz granta za mlade, po javnom pozivu koji raspisuje Općina Hadžići, trebalo bi napraviti posebnu stavku unutar poziva, koja bi se odnosila na „sportske aktivnosti i sport“ tako da se na taj način napravi diferencijacija sredstava namjenjenih za provođenje projekata iz oblasti sporta, odnosno kulture i obrazovanja.

Kada je u pitanju izgradnja sportskih ploha treba istrajati na odluci Općinskog vijeća koja podrazumijeva izgradnju sportskih ploha u svim mjesnim zajednicama i osiguravanju novca iz budžeta za realizaciju ovakvih i sličnih projekata.

Jedan od problema u posljednje vrijeme je nedostatak sportskih ploha u MZ Centar Hadžići, Pazarić i Tarčin, gdje, osim plohe u Gracu, ne postoji ploha koja je rekreativcima uvijek na usluzi. Poznato je da je sportski teren OŠ „6. mart“ kao glavni otvoreni sportski centar slobodan tek od 19,00 sati, odnosno samo u mjesecima ljetnog i zimskog raspusta dok je ista ili slična situacija sa sportskim plohama u Pazariću i Tarčinu.

Na anketno pitanje da li prema Vašem mišljenju, postoje uslovi za razvoj sportskih aktivnosti na području Vaše općine ispitanici su odgovorili sljedeće:

- ◆ Da, uslovi su zadovoljavajući 125 (34,72%)
- ◆ Uslovi su djelimično zadovoljavajući 140 (38,88%)
- ◆ Uslovi su nezadovoljavajući 43 (11,94%)
- ◆ Ne, uslovi su vrlo nezadovoljavajući 40 (11,11%)
- ◆ Ne znam / ne želim odgovoriti 12 (3,33%):

Po rezultatima ankete evidentno je kako su mladi u većem obimu zadovoljni uslovima za razvoj sportskih aktivnosti, jer je evidentno da se puno toga u proteklom periodu i uradilo na unapređenju uslova za razvoj sporta.

Kultura

Kultura je cjelokupno društveno naslijeđe grupe ljudi, to jeste naučeni obrasci mišljenja, osjećanja i djelovanja neke grupe, zajednice ili društva kao i izrazi tih obrazaca u materijalnim objektima. Kultura je jedna od najbitnijih karakteristika čovjeka, pa tako i samog ljudskog ruštva, koja prestavlja skup različitih procesa i promjena koje nastaju kao rezultat duhovnog i materijalnog djelovanja društva. Među bitne ciljeve kulture spada i edukacija mladih te stvaranje prostora na kojem će mladi razvijati svoju kulturu u skladu s ličnim sklonostima.

Potrebno je iznaći mogućnost sanacije i revitalizacije postojećih objekata i prostora iz oblasti kulture. Ovdje izdvajamo neophodno održavanje postojećih Domova kulture za nesmetan rad i održavanje proba u Pazariću i Tarčinu.

U oblasti kulture, pomagati programe kreativnog izražavanja u muzici, pozorištu, medijima (pozorišne predstave i koncerti), osim toga davati podršku radu školskih sekcija (dramska, recitatorska, likovna, folklorna, plesna, filmska, novinarska, arheološka i druge). Podržavati ekološke aktivnosti koje promovišu odgovoran odnos prema prirodi i unapređenju kvaliteta ljudskog života. I na koncu podsticati projekte koji realizuju veću participaciju građana u predlaganju i donošenju odluka na lokalnoj razini, a također bitan segment podrške projekata koji podstiču veće učešće mladih u društvenom životu.

Postojeći nosioci kulturnih zbivanja iz domena kulture djeluju shodno Zakonu o udruženjima i fondacijama („Službene novine Federacije BiH“, broj: 45/02 od 20.09.2002. g.) entuzijasti i pojedinci svojim nesebičnim zalaganjem okupljaju zavidan broj članova, posebno mladih i najmlađih i uključuju ih u najbitnije segmente odgojno – edukativne politike u oblasti kulturnog života, te je, stoga lokalna zajednica obavezna osigurati adekvatne uslove za egzistenciju i realizaciju osnovnih aktivnosti udruženja i institucija.

B i b l i o t e k e

Biblioteka grada Sarajeva odjeljenje Hadžići

Na području Općine Hadžići djeluje jedna gradska biblioteka i to: odjeljenje biblioteke grada Sarajeva smještene u Općinskom prostoru u ulici Hadželi broj bb. Ovo odjeljenje bilježi oko 450 posjeta mjesečno te od oko 25 novih članova u prosjeku tokom jednog mjeseca. Ukupan broj članova je 640.

Stanje knjižnog fonda

Stanje knjižnog fonda nije niti blizu standardima izvedenim na temelju Zakona o bibliotečkoj djelatnosti. Situacija sveukupnog bibliotečkog fonda u pomenutom odjeljenju i ostalim bibliotekama institucija na području Općine je sljedeća:

1. Odjeljenje u Hadžićima	7.800	bibliotečke jedinice,
2. Srednjoškolski centar Hadžići	15.260	"
3. OŠ „6. mart“ u Hadžićima	6.984	"
4. OŠ „9. maj“ u Pazariću	8.374	"
5. OŠ „Hilmi ef. Šarić u Tarčinu	12.675	"
6. OŠ “Hadžići“ Hadžićima		popis knjiga u biblioteci jos nije izvršen

Problem	Željeni rezultati	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne/osobe institucije
Nepostojanje adekvatne atletske staze za takmičare i rekreativce	Izgrađena adekvatna atletska staza	Izgraditi atletsku stazu u okviru fudbalskog stadiona FK „Hadžići	Naredne četiri godine	Općina Hadžići; FK „Radnik“ Hadžići AK „Sarajevo“ – sekcija Hadžići
Neadekvatni uslovi za razvoj streljačkog sporta na prostoru Općine Hadžići	Moderno opremljena streljana	Adaptirati ili izgraditi moderno opremljenu streljanu za potrebe rekreativaca i takmičara	Naredne četiri godine	Općina Hadžići;
Nepostojanje otvorenog/zatvorenog bazena na prostoru Općine Hadžići	Izgrađen bazen za potrebe svih građana sa prostora Općine	Izgraditi bazen otvorenog ili zatvorenog tipa	Naredne četiri godine	Općina Hadžići;
Nepostojanje adekvatnih sportskih ploha koje bi bile na raspolaganju rekreativcima u centru Hadžića, Pazarića i Tarčina	Izgrađene sportstke plohe u MZ Centar Hadžići, MZ Centar Tarčin i MZ Pazarić	Izgraditi otvorene sportske plohe u navedenim MZ, koje bi bile bez vremenskog ograničenja na usluzi rekreativcima	Naredne četiri godine	Općina Hadžići;

Nedostatak finansijskih sredstava za potrebe udruženja iz oblasti borilačkih sportova	Optimalan iznos finansijskih sredstava za borilačke sportove	Povećati grant dotacije udruženjima iz oblasti borilačkih sportova	Kontinuirano	Općina Hadžići;
Prostori domova kulture na području Općine su neiskorišteni u kulturne i sportske svrhe	Popvećan broj sportskih i kulturnih aktivnosti u domovima kulture	Organizovati sportske sekcije u domovima na području općine Hadžići Organizovati kulturne sadržaje u domovima na području Hadžića	2017.-2021.	Sportski klubovi,nastavnici i upravitelji domova Nevladine organizacije, nastavnici i upravitelji domova
Mladi ne posjećuju programske sadržaje iz kulture	Povećana posjeta mladih programima iz oblasti kulture	Organizovati sastanke s nastavnicima škola i direktorima kulturnih institucija s ciljem odobrenja popusta na predstave za učenike	2017.-2021.	Služba za obrazovanje kulturu i sport,direktori škola,uprava i kulturnih institucija Direktori škola,nastavnici i predstavnici kulturnih institucija

		<p>Organizovanjem edukativnih okruglih stolova animirati učenike da posjećuju programe iz oblasti kulture</p> <p>Izrada i štampanje letaka o kulturnim dešavanjima</p>		Nadležne općinske službe i nastavnici
Mladi iznimo malo pažnje posvećuju njegovanju tradicije kroz djelovanje kulturno-umjetničkih društava	Povećan broj članova u kulturno-umjetničkim društvima	<p>Organizovanje okruglih stolova o značaju njegovanja tradicije</p> <p>Edukacija djece i omladine u oblasti zaštitne i luterne baštine</p> <p>Organizovanje takmičarskih smotri kulturno-umjetničkih društava</p>	2017-2021.	<p>Predstavnici i kulturno-umjetničkih društava i nastavnici</p> <p>Predstavnici kulturno-umjetničkih društava</p> <p>Nadležne općinske službe, predstavnici kulturno-umjetničkih društava</p>

ZDRAVSTVO

Zdravlje stanovništva općine Hadžići, a posebno zdravlje mladih veoma je bitno za zdravo i razvijeno društvo. Unutar sistema Ujedinjenih nacija, vodeća agencija za pitanje zdravlja svakako je Svjetska zdravstvena organizacija (WHO - World Health Organization) fokusirana na globalna zdravstvena pitanja i definisanje programa zdravstvenog istraživanja.

Po Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji *zdravlje je kompletno fizičko, mentalno i socijalno blagostanje, a ne samo odsustvo bolesti i nemoći* (<http://www.who.int/about/mission/en/>).

Prema navedenoj definiciji zdravlja uočljivo je kako zdravlje zahtijeva raznovrsnost mjera različitih društvenih sektora koji se međusobno prožimaju i jedan drugog nadopunjuju kao što su: zdravstvo, ekonomija, obrazovanje, socijalna zaštita i drugo.

Dakle, sama oblast zdravstva ne održava zdravlje, nego je ono sveobuhvatan proces u koji nužno moraju biti uključeni raznovrsna i pravila ishrana, redovna tjelesna aktivnost, a u vezi je i sa socijalnim statusom, stepenom obrazovanja ili ekonomskim položajem.

Posmatrajući institucionalni okvir Bosne i Hercegovine kako je u pitanju nadležnost u oblasti zdravstva i legislativu u vezi sa zdravstvom, to spada pod upravu entiteta, odnosno Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske te Brčko Distrikta, tj. Federalnog ministarstva zdravstva, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Odjeljenja za zdravstvo i ostale usluge Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Osim navedenih institucija, koordinaciju po pitanju zdravstva vrši Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, odnosno Sektor za zdravstvo Ministarstva civilnih poslova unutar kojeg postoje sljedeći odsjeci:

- Odsjek za planiranje, ljudske resurse i informacijske sisteme u zdravstvu i
- Odsjek za evropske integracije i međunarodnu saradnju.

Zdravstvena zaštita stanovništva pa tako i mladih na nivou Federacije Bosne i Hercegovine regulirana je sljedećim zakonima:

- Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije BiH“, broj: 46/10)
- Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11)
- Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („Službene novine Federacije BiH“, broj: 40/10)
- Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službene novine Federacije BiH“, broj: 29/05)
- Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Službene novine FBiH“, broj: 37/01, 40/02 i 52/11)
- Zakon o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga („Službeni glasnik BiH“, broj: 8, od 7. februara 2006. godine)
- Zakon o stomatološkoj djelatnosti („Službene novine Federacije BiH“, br: 37/12) i drugi zakoni. (<http://www.fmoh.gov.ba/index.php/zakoni-i-strategije/strategije-i-politike>)

Organizacija sistema zdravstva na nivou Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta je različita. U Federaciji BiH nadležnost u oblasti zdravstva je prenesena na kantone i sistem nadležnosti je usložen i decentraliziran.

Najznačajniji strateški dokumenti iz oblasti zdravlja su: Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u FBiH 2016-2021, Strategija borbe protiv dijabetesa u FBiH 2014-2024, Strategija o rijetkim bolestima FBiH 2014-2020, Strateški plan za unapređenje ranog rasta i razvoja djece u FBiH 2013-2017, Politika i Strategija za zaštitu i unaprjeđenje mentalnog zdravlja u Federaciji BiH (2012-2020.), Strategija za prevenciju, tretman i kontrolu malignih neoplazmi u FBiH 2012-2020, Politika mladi i zdravlje u Federaciji BiH, Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u FBiH i drugo. (<http://www.fmoh.gov.ba/index.php/zakoni-i-strategije/strategije-i-politike>)

U Kantonu Sarajevo primarna zdravstvena zaštita je organizovana kroz rad JU „Dom zdravlja Kantona Sarajevo“, kroz zavode za zdravstvenu zaštitu zatim kroz JU „Apoteke Sarajevo“ te kroz različite privatne zdravstvene ustanove i apoteke.

Općina Hadžići, kao jedinica lokalne samouprave, a u okviru svojih nadležnosti u mogućnosti je da provodi preventivno djelovanje na očuvanju zdravlja stanovništva i to indirektno, a što je moguće kroz ulaganje u infrastrukturu i poboljšanje kvalitete komunalnih usluga (npr. izgradnja fekalnog kolektora Dupovci - Resnik), zaštiti voda i vodotoka (Općinske odluke o zaštiti izvorišta za piće), održavanju higijene životnog prostora, nabavku medicinske opreme i medicinskih pomagala, participaciju u liječenju teško bolesnih osoba i sl. te obrazovno - praktičnim aktivnostima utjecati na podizanje svijesti, zainteresiranosti i informiranosti mladih za očuvanje i unaprjeđenje zdravlja.

Usluge primarne zdravstvene zaštite na području općine Hadžići ostvaruju se u:

- OJ Dom zdravlja Hadžići, centralni objekat, Anđelka Lažetića 2, Hadžići
- Ambulanta Binježevo, Binježevo bb, Hadžići
- Ambulanta Pazarić, Bjelašnička 31, Pazarić
- Ambulanta Tarčin, 27. juli bb, Tarčin

Također, postoje još i Centar za mentalno zdravlje, Centar za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, Zavod za zaštitu žena i materinstva - lokalitet Hadžići i nekoliko apoteka.

Na području općine Hadžići nisu registrirane niti djeluju nevladine organizacije čije aktivnosti su usmjerene ka prevenciji i poboljšanju zdravlja mladih ili promoviranju zdravih stilova života.

Krajem 2016. godine izvršeno je anketiranje mladih na području općine Hadžići, a obuhvaćajući različite sfere njihovog života i djelovanja.

Rezultati ove ankete, a u dijelu koji se odnosi na kvalitet zdravstvene zaštite mladih, potrebu za uvođenjem dodatnih edukacionih programa o štetnosti pušenja, ovisnosti, toksikomaniji i seksualnom obrazovanju, dali su sljedeće rezultate.

U kojoj mjeri ste zadovoljni kvalitetom zdravstvene zaštite mladih:

- ◆ Izrazito zadovoljan 18 (5%)
- ◆ Zadovoljan 132 (36,66%)
- ◆ Ne zadovoljan 104 (28,88%)
- ◆ Izrazito nezadovoljan 44 (12,22%)
- ◆ Niti zadovoljan, niti nezadovoljan 47 (13,05%)

Da li smatrate potrebnim uvođenje dodatnih edukacionih programa o štetnosti pušenja, ovisnostima, toksikomaniji i seksualnom obrazovanju:

◆ Da 273(75,73%)

◆ Ne 89 (24,72%)

Po rezultatima ankete evidentno je kako mladi nisu umnogome zadovoljni kvalitetom zdravstvene zaštite i kako smatraju da je potrebno omogućiti bolju informiranost mladih kroz obrazovne programe o štetnosti pušenja, o ovisnostima, problemima toksikomanije i pružiti im više informacija o seksualnom obrazovanju.

Problem	Željeni rezultati	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne/osobe institucije
Mladi su izloženi porocima modernog društva (cigarete, alkohol, droge) i nisu u mogućnosti detaljno se informirati o njihovim rizicima i posljedicama po zdravlje i život	30% mladih upoznato je sa negativnim posljedicama korištenja cigareta, alkohola ili konzumiranja droga Smanjena upotreba poroka modernog doba među mladima za 20%	Educirati mlade o temi „Pušenje ubija“ Osnov obuke trebaju biti znanja i iskustva stručnjaka iz medicine o štetnosti pušenja i njegovom negativnom utjecaju na zdravlje čovjeka.	31. maj Svjetski dan borbe protiv pušenja	Dom zdravlja; Škole i Vijeća učenika i roditelja; Web; Radio i TV
		Educirati mlade o temi „Reci drogi NE“ Vršnjačka edukacija putem vijeća učenika škola	26.06. Svjetski dan borbe protiv droge	Dom zdravlja; Škole i Vijeća učenika Web; Radio i TV Udruženja
		Educirati mlade o temi „Alkohol i mladi“	31.03. Svjetski dan borbe protiv alkoholizma	Web; Radio i TV Udruženja Dom zdravlja; Škole;
		Kontrolirati prodaju cigareta i alkohola maloljetnim osobama	2017-2020. god.	Kantonalna uprava za inspekcijske poslove
		Objavljivati informacije sa adresama i telefonskim brojevima ustanova koje se bave problemima mladih (web, bilten, pano, brošure)	2017-2020. god.	Dom zdravlja, nadležne ustanove, Služba za informisanje, udruženja
		Dio mladih rano stupa u bračnu zajednicu što u većini slučajeva rezultira razvodom.	Utjecati na smanjenje broja razvoda kroz uvođenje savjetovanja prije stupanja u bračnu zajednicu.	Pri Službi socijalne zaštite općine Hadžići pokrenuti Savjetovalište buduće bračne parove i mlade bračne parove.
	Povećati svijest kod mladih o	Promovirati važnost ljekarskih pregleda		Dom zdravlja

Slaba informiranost mladih o spolno prenosivim bolestima	opasnostima spolno prenosivih bolesti, njihovim posljedicama po zdravlje i važnosti korištenja zaštite prilikom seksualnog odnosa. Mlade koji nemaju seksualne odnose upoznati o mogućim posljedicama nekorištenja zaštite i spolno prenosivim bolestima.	mladića i djevojaka	2017-2020. god.	
		Uvesti redovno savjetovanje djevojaka	2017-2020. god.	Dom zdravlja
		Napraviti kampanju na Dan borbe protiv AIDS-a podjelom promotivnog materijala o spolnim bolestima i prevenciji	2017-2020. god.	Dom zdravlja, udruženja
Veliki broj mladih ne posjećuje redovno stomatologa pa je karijes prijeteća bolest za mlade generacije koja uništava zdravlje	Više od 25% mladih redovno posjećuje stomatologa. Broj mladih sa oboljenjem od karijesa smanjen za 75%.	Uvesti redovno savjetovanje mladih o karijesu, šta ga uzrokuje i načinima sprječavanja istog te kako pravilno održavati higijenu.	2017-2020. god.	Dom zdravlja, udruženja
		Održavati radovne sistematske preglede za mlade	2017-2020. god.	Dom zdravlja
Nedovoljna informiranost mladih o uzrocima infarkta i pružanju prve pomoći kod zastoja srca	Edukovati 30% mladih Informisati 70% mladih	Organizirati edukaciju putem stručnih osoba, informativnih letaka te sprovesti edukaciju na odabranim lokalitetima jednom mjesečno	2017-2020. god.	Dom zdravlja, brošure, edukovane osobe

INFORMISANJE

Pojam „informisanje mladih na lokalnom nivou“ podrazumijeva da lokalne vlasti redovno informišu mlade o svim temama koje su za njih interesantne. Danas je to moguće uraditi na različite načine. Mogućnost pravovremenog dobijanja, analize i korištenja informacija je u današnje vrijeme vrlo važna. Zahvaljujući informacijama pojedinac ili organizacija mogu postići veoma dobre rezultate u svom radu i tako proširiti mogućnosti dostupne mladim ljudima. Vlasti na lokalnom nivou trebaju imati posebne instrumente i načine za informisanje mladih, što je na neki način i obaveza na osnovu domaće legislative poput Zakona o slobodi pristupa informacijama, te evropskih dokumenata poput: Evropske povelje o informisanju mladih (ERIYCA 2004.), Evropske povelje o učešću mladih u životu na općinskom i

regionalnom nivou (CoE 2003.), Zajednički ciljevi za participaciju i informiranje mladih (Evropska unija 2003.) Dokumentom implementacije zajedničkih ciljeva o informisanju mladih (EU 2005.).

Informisanje mladih na lokalnom nivou, odnosno kako glasi evropski termin za ovu djelatnost, „omladinski informativni rad“, označava da lokalne vlasti informišu redovno mlade ljude o svim temama koje ih interesuju i to na različite načine. To može uključivati spektar aktivnosti: informisanje, konsultovanje, savjetovanje, vodstvo, podršku, podučavanje i trening, umrežavanje i upućivanje na specijalizirane službe. U složenim društvima i u integrisanoj Evropi, koja nudi mnoge izazove i mogućnosti, pristup informacijama i mogućnost analize i korištenja informacija je vrlo važna aktivnost za mlade Evropljane. Omladinski informativni rad može im pomoći da dostignu svoje aspiracije i promovišu njihovu participaciju u svojstvu aktivnih članova društva. Informacije trebaju biti pružene na način koji proširuje mogućnosti dostupne mladim ljudima i koji promoviše njihovu autonomiju i osnaživanje. Jedan od najvažnijih evropskih dokumenata o mladima i politici prema njima je Bijela knjiga Evropske unije iz 2011. godine, u kojoj se participacija definira kao jedan od osnovnih načela, kojoj je cilj „osigurati da mladi budu konzultirani i više uključeni u odlučivanja koja se tiču njih samih, kao i općenito života u njihovim zajednicama“. Evropska praksa o informisanju mladih na lokalnom nivou govori o „generalnim ili opštim informacijama za mlade“, a to znači da su mladima dostupne sve informacije koje ih interesuju.

Radi velikog broja informacija, odnosno boljeg, kvalitetnijeg i lakšeg prikupljanja i sortiranja, najčešće se informacije za mlade kategoriziraju u nekoliko oblasti:

- obrazovanje (npr. univerziteti, stipendije, studentski smještaj, stručno obrazovanje i sl.);
- posao (kontakti svih relevantnih institucija za zapošljavanje i razvoj poduzetništva, konkursi za posao, najvažnije zakonske regulative, aktuelni programi o poduzetništvu i dr.);
- prava (informacije iz oblasti ljudskih prava, institucije, kontakti, literatura);
- mladi (o položaju mladih, istraživanjima, statistike);
- država i mladi (o vladinim strukturama za pitanja mladih, političkom sistemu, nadležnostima, kontakti);
- zdravlje (o institucijama, programima i servisima koji se bave zdravljem, zdravim životom, seksualnim i reproduktivnim zdravljem mladih i sl.);
- slobodno vrijeme (o svim servisima, programima na lokalnom nivou za slobodno vrijeme mladih, kao i na višim nivoima, o evropskim mogućnostima, volontiranju, putovanjima, kulturnim aktivnostima);
- organizacije (o različitim organizacijama mladih i mrežama, načinima kako se organizovati, registrovati omladinsku organizaciju, ko može pomoći, baza podataka);
- informisanje (o medijima i medijskim projektima za informisanje mladih, korisnim web stranicama, časopisima, TV i radio emisijama i sl.);
- praktičan život (kuća, banka, finansijske institucije, drugi servisi)

Sve posljedice tranzicije i opšta slika u vezi sa socijalno-ekonomskom situacijom negativno se odražavaju i na položaj mladih kao dijela društvene zajednice. Evropska povelja o učešću mladih u životu na općinskom i regionalnom nivou jasno preporučuje da učešće mladih mora postati dio globalne politike, svi oblici učešća u javnom životu moraju biti usklađeni s potrebama mladih i da se moraju primjenjivati na mlade bez bilo kog oblika diskriminacije.

Podrška

Općina Hadžići ulaže značajne napore s ciljem pružanje podrške mladima u uključivanje u rad lokalne zajednice, informisanja na primjeren način i njihovo uključenje u aktivnosti koje podrazumijevaju upoznavanje s mladima iz bližeg i daljeg okruženja. Strateškim planom razvoja Općine Hadžići predviđeni su programi za unapređenje položaja mladih i NVO, čija realizacija sigurno znači efikasnije uključivanje mladih u život lokalne zajednice. To će doprinijeti uspostavi mreže - foruma NVO, osiguranje prostora za rad NVO, organiziranje edukativnih radionica i različitih sadržaja za mlade i NVO, izrada Strategije razvoja omladinske politike, zapošljavanje mladih u organe uprave.

Problemi i nedostaci

Najveći problem, kada je u pitanju informisanje, jeste nedovoljna umreženost i povezanost mladih. Ogleda se u tome što informacije, koje bi trebale biti dostupne svima, ostaju zatvorene u uskom krugu njihovih korisnika, odnosno onih koji su aktivni u određenim segmentima rada. Iako se svi vidovi organizovanja mladih zasnivaju na dobronamjernim razlozima i želji za omasovljenjem, vrlo brzo dolazi do problema slabog protoka informacija. Jedan od razloga leži i u samim mladima, jer vrlo često i ne pokazuju nikakav interes za dobijanje informacija. Iz istraživanja je vidljivo da je problem neinformisanosti mladih na području Općine Hadžići rangiran na visokom mjestu, što je očit podatak da je potrebno učiniti određene korake da bi ovaj problem bio riješen. Problem neinformisanosti je teško riješiti odmah i Općina bi trebala da stalno radi na informisanju mladih, iako je poduzela određene korake kao što je informisanje putem oglasnih tabli, preko web stranice, društvenih mreža, općinskog biltena, radio i tv emisija. Preduslov dobre saradnje mladih i lokalne vlasti jeste uspostava protoka informacija i dijalog između mladih i lokalne vlasti. Najveći problem mladih je:

- 1. Mladi nemaju dobar pristup informacijama o mogućnostima njihovog učešća u društvu i neformalnom obrazovanju;**
- 2. Prilikom odabira daljeg školovanja (srednja škola, studij) mladi nemaju dovoljno informacija o mogućem izboru budućeg zanimanja;**
- 3. Uključenost mladih u politički život je vrlo skromna. Broj mladih u zakonodavnoj, a posebno u izvršnoj vlasti na svim nivoima u BiH, među najnižima je u Evropi.**

Prema istraživanjima koja se bave mladima, to je problem koji se čak proglašava prijetnjom za budućnost reprezentativne demokratije. Vidljivo je da trajno dominiraju političari srednje dobi, odnosno osobe između 40 i 60 godina, pa tako i uključivanje mladih u društveni život uglavnom ovisi o spremnosti starijih da mladima prepuste dio prostora. Do istog zaključka se došlo kada je Radna grupa zadužena za izradu Strategije za mlade objelodanila rezultate provedene ankete. Prema podacima ankete, 70 odsto mladih Općine Hadžići smatra da nema nikakav uticaj na donošenje odluka na lokalnom ili drugim nivoima vlasti. Odgovori i njihova analiza nedvosmisleno pokazuju da mladi nisu uključeni u rad nevladinog sektora. Može se zaključiti da veliki broj mladih nije politički organizovano i da njih 80 odsto nije ni na koji drugi način angažirano u projekte i aktivnosti, što pokazuje značajnu marginalizaciju mladih. I analiza odgovora na druga pitanja iz ankete ukazuje na nedovoljnu organiziranost i informiranost mladih u Općini Hadžići.

Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultati	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne /osobe inistitucije
Mladi nemaju dobar pristup informacijama o mogućnosti njihovog učešća u društvu i neformalnom obrazovanju	Općina bi trebala da stalno radi na informisanju mladih, iako je poduzela određene korake kao što je informisanje putem oglasnih tabli, preko web stranice, društvenih mreža, općinskog biltena, radio i tv emisija	Informisati mlade na lokalnom nivou kroz spektar aktivnosti : informisanje, konsultovanje, savjetovanje, vodstvo, podršku, podučavanje i trening, umrežavanje i upućivanje na specijalizirane službe	Kontinuirano	Općina Hadžići; Web; Radio i TV Udruženja Brošure, Služba za informisanje udruženja
Prilikom odabira daljeg školovanja(srednja škola, studij) mladi nemaju dovoljno informacija o mogućem izboru zanimanja		Omladinski informativni rad može im pomoći da dostignu svoje aspiracije i promovišu njihovu participaciju u svojstvu aktivnih članova društva. Informacije trebaju biti pružene na način koji proširuje mogućnosti dostupne mladim ljudima i koji promoviše njihovu autonomiju i osnaživanje	Kontinuirano	